

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра технологічної і професійної освіти та загальнотехнічних дисциплін

МЕТОДОЛОГІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ПРИ ВИВЧЕННІ
ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ЗАГАЛЬНОТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Кваліфікаційна робота
здобувача освітнього ступеня «магістр»
спеціальності: 014 Середня освіта,
освітньої програми: «Середня освіта:
трудове навчання та технології. Технічна та
комп'ютерна графіка»
Каратанас Ірини Євгеніївни

Керівник: к.пед.н, доцент Яренчук Л.Г.

Рецензент: д.пед.н., доцент Смирнова І.М.

Робота допущена до захисту

на засіданні кафедри технологічної і професійної
(назва виконавчої кафедри) освіти та заочного навчання дисципліни
протокол № 7 від «08» січня 2020 р.

Завідувач кафедри

97 Медведько О.В.
(підпис) (прізвище, ім'я)

Робота пройшла публічний захист

на відкритому засіданні ЕК

24 січня 2020 р.

Оцінка 96 відмінно
(за сучасною шкалою) (за традиційною шкалою)

Голова ЕК

М.В. Смирнова С.М.
(підпис) (прізвище, ім'я)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ЗАГАЛЬНОТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН	
1.1. Самостійна робота здобувачів вищої освіти як педагогічна проблема...	7 16
1.2. Організаційні технології самостійної роботи здобувачів вищої освіти...	29
1.3. Характеристика та значення фундаментальних загальнотехнічних дисциплін у підготовці висококваліфікованих фахівців.....	
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ЗАГАЛЬНОТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН	37
2.1. Методологія організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти під час вивчення фундаментальних загальнотехнічних дисциплін.....	48
2.2. Модель організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти у процесі вивчення фундаментальних загальнотехнічних дисциплін.....	53
2.3. Перевірка ефективності впровадження моделі організації самостійної роботи студентів у процесі вивчення фундаментальних загальнотехнічних дисциплін.....	
ВИСНОВКИ	61
ЛІТЕРАТУРА.....	64
ДОДАТКИ.....	68

ВСТУП

Актуальність проблеми. На етапі інтеграції освіти в єдиний європейський науковий простір зростають вимоги до рівня знань здобувачів вищої освіти. Одним з важливих завдань забезпечення високої якості підготовки майбутніх фахівців, готових до постійного професійного зростання, здатних навчатися протягом усього життя, є посилення ролі самостійної роботи.

Збільшення обсягу самостійної роботи, підвищення її значення тягне за собою реорганізацію навчального процесу у вищому навчальному закладі, створення умов для розвитку і самореалізації кожного студента і перш за все для формування у нього вміння вчитися самостійно. У зв'язку з цим назріла необхідність зміни змісту самостійної роботи, подальшого вивчення її різних аспектів і підходів до даної проблеми [4, с.10].

Аналіз теорії питання показав, що в дидактиці немає єдиного розуміння того, яку одиницю представляє самостійна робота, вона розглядається як: вид пізнавальної діяльності (Л. Вяткін, В. Лістенгартен, В. Козаков та ін.), форма організації навчальної діяльності (В. Граф, І. Ільясов, В. Ляудіс і ін.), засіб залучення студентів у самостійну діяльність (М. Гарунов, І. Унт та ін.), метод навчання (Ю. Бабанський, Л. Жарова та ін.), прийом навчання (А. Усова та ін.).

Самостійна робота досліджується стосовно вивчення конкретних дисциплін, зокрема, фундаментальних загальнотехнічних дисциплін, де також спостерігається різноманітність думок щодо сутності, ролі, шляхів організації та управління самостійною роботою здобувачів вищої освіти.

У науково-методичній літературі останніх десятиліть спостерігається змішання і навіть ототожнення понять «самостійна робота», «самостійна навчальна діяльність», «навчальна автономія (автономність)» (Л. Трофімова, Є. Соловова, Т. Тамбовкіна, Г. Холек, Л. Дікінсон і ін.) [13, с.15].

Таким чином, самостійна робота являє собою підсистему самостійної діяльності, яка, в свою чергу, є компонентом системи навчання в цілому.

У сучасній дидактиці педагогічна проблема самостійної роботи у вищій школі полягає в тому, щоб у процесі самостійної роботи сформувався не «середній» студент, а самостійно мисляча особистість. Це досягається шляхом раціональної організації самостійної роботи, формування у студентів готовності і мотивації до її виконання, ефективного управління, активізації, дотримання етапності в її (само) організації та проведенні, різноманітності її видів, обов'язкового (само) контролю її результатів і т. ін.

Разом з тим, незважаючи на те, що поняття самостійної роботи постійно є предметом дослідження педагогів, психологів і методистів, як і раніше залишається досить актуальним глибоке вивчення і аналіз стану даної проблеми в теорії і практиці навчання у ВНЗ [2, с.34].

Методологічну основу самостійної роботи студентів становить діяльнісний підхід, коли цілі навчання орієнтовані на формування умінь розв'язувати типові і нетипові завдання, тобто на реальні ситуації, де студентам треба проявити знання конкретної дисципліни, використовувати внутріпредметні і міжпредметні зв'язки.

Практика підготовки студентів в умовах вищого навчального закладу показує, що багато хто з них не готові стати суб'єктами навчального процесу, що, в свою чергу, не дозволяє їм швидко і активно включитися в навчальний процес вищих навчальних закладів. Все це свідчить про актуальність і важливість формування у студентів готовності до раціонального і ефективного використання права до самостійної роботи [1, с.1029].

Проблема готовності студента до самостійної роботи переростає в проблему попереднього формування і подальшого підвищення його навчальної мотивації.

Крім того, однією з головних проблем в організації самостійної роботи є її активізація.

Активізація самостійної роботи студентів у навчальному процесі - це важлива умова вдосконалення їх знань. Вона сприяє формуванню вмінь і навичок застосовувати отримані знання на практиці, веде до глибокого і міцного їх засвоєння, призводить до зміни позиції студента в навчальному процесі, перетворюючи його в активного суб'єкта навчання у вищих навчальних закладах і можлива за умови оволодіння студентами усіма компонентами самоосвітньої діяльності (мотиваційним, целеполагаючим, організаційним, процесуальним, контролюючим і оцінним).

Мета дослідження – вивчити методологію самостійної роботи здобувачів вищої освіти як педагогічну проблему, а саме: визначити місце самостійної роботи в системі дидактичних понять, розкрити сутність самостійної роботи здобувачів вищої освіти в педагогіці, психології та методики викладання фундаментальних загальнотехнічних дисциплін, проаналізувати аспекти самостійної роботи.

Об'єкт дослідження: вивчення фундаментальних загальнотехнічних дисциплін в умовах вищого навчального закладу.

Предмет дослідження: методологія самостійної роботи здобувачів вищої освіти в процесі вивчення фундаментальних загальнотехнічних дисциплін

Об'єкт, предмет і мета дослідження зумовили наступні його **задачі:**

- на основі аналізу психолого-педагогічної літератури уточнити сутнісну характеристику самостійної роботи здобувачів вищої освіти;
- визначити організаційні технології самостійної роботи здобувачів вищої освіти;
- розробити та апробувати модель організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти у процесі вивчення фундаментальних загальнотехнічних дисциплін;
- перевірити ефективність впровадження моделі організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти у процесі вивчення фундаментальних загальнотехнічних дисциплін

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань використовувалися методи теоретичного рівня: теоретичний аналіз положень психолого-педагогічної науки з питань теорії пізнання і управління процесом засвоєння знань, теоретичний аналіз науково-педагогічної літератури з питань розробки і застосування інформаційних технологій в освіті, а також методи емпіричного рівня: збір та узагальнення оперативної інформації з фундаментальних загальнотехнічних дисциплін на основі матеріалів міжвузівських науково-методичних конференцій; експериментальна робота і експериментальна оцінка ефективності педагогічної технології організації самостійної роботи в процесі вивчення фундаментальних загальнотехнічних дисциплін.

Теоретико-методологічна база дослідження. У психолого-педагогічній літературі накопичено значний фонд робіт, в яких вчені досліджують різні аспекти по вивченню проблеми самостійної роботи, здійснюють пошук нових рішень питань, що відносяться до її сутності, організації, управління, активізації, класифікації видів, готовності здобувачів вищої освіти до виконання самостійної роботи та ін.

Питання організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти завжди знаходилися в центрі уваги вчених (А. Богоявленська, С. Скрібко, А. Жуков, О. Конопкін, А. Осницький, А. Капаєва).

Проблема готовності студента до самостійної роботи вивчалася такими дослідниками як Е. Ільїн, А. Маркова, К. Есіпович, Н. Иголкина, В. Якунін.

Проблемі активізації самостійної роботи присвятили свої роботи Р. Низамов, Т. Шамова, Г. Щукіна.

Питання самоконтролю в педагогіці і психології знаходять відображення в багатьох дослідженнях Б. Белькевича, М. Брейгіной, Н. Зміївської та ін.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Обсяг роботи 65сторінок комп'ютерного тексту без додатків та списку літератури.

РОЗДІЛ 1. САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ – ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ

1.1. Самостійна робота здобувачів вищої освіти як педагогічна проблема

Однією з важливих умов забезпечення високої якості підготовки майбутніх фахівців, готових до постійного професійного зростання, здатних навчатися протягом усього життя, є посилення ролі самостійної роботи.

Збільшення обсягу самостійної роботи, частка якої при кредитно-модульному навчанні становить понад 40%, підвищення її значення тягне за собою реорганізацію навчального процесу в вузі, створення умов для розвитку і самореалізації кожного студента і перш за все для формування у нього вміння вчитися самостійно. У зв'язку з цим назріла необхідність зміни змісту самостійної роботи, подальшого вивчення її різних аспектів і підходів до даної проблеми.

Аналіз теорії питання показав, що в дидактиці немає єдиного розуміння того, яку одиницю представляє самостійна робота, вона розглядається як: вид пізнавальної діяльності (Л. Вяткін, В. Лістенгартен, В. Козаков та ін.), Форма організації навчальної діяльності (В. Граф, І. Ільєсов, В. Ляудіс і ін.), засіб залучення студентів в самостійну діяльність (М. Гарунов, І. Унт та ін.), метод навчання (Ю. Бабанський, Л. Жарова та ін.), прийом навчання (А. Усова та ін.).

Самостійна робота досліджується стосовно вивчення конкретних дисциплін, зокрема, фундаментальних загальнотехнічних дисциплін, де також спостерігається різноманітність думок щодо сутності, ролі, шляхів організації та управління самостійною роботою студентів.

Так, по Р. Миньяр-Белоручева самостійна робота трактується як форма навчання, що передбачає індивідуальну роботу здобувачів вищої освіти відповідно до установки викладача або підручника [10, с.2].

Е. Іващик пропонує розглядати самостійну роботу як засіб організації та управління комунікативно-пізнавальною діяльністю здобувачів вищої освіти [10, с.7].

На думку Р. Мильруд самостійна робота - це резерв підвищення ефективності навчального процесу [19, с.11] і т. ін.

Разом з тим, незважаючи на те, що поняття самостійної роботи постійно є предметом дослідження педагогів, психологів і методистів, як і раніше залишається досить актуальним глибоке вивчення і аналіз стану даної проблеми в теорії і практиці навчання у вищому навчальному закладі.

У науково-методичній літературі останніх десятиліть спостерігається змішання і навіть ототожнення понять «самостійна робота», «самостійна навчальна діяльність», «навчальна автономія (автономність)» (Л. Трофімова, Є. Соловова, Т. Тамбовкіна, Г. Холек, Л. Дікінсон і ін.) [2, с.15].

Таким чином, самостійна робота являє собою підсистему самостійної діяльності, яка, в свою чергу, є компонентом системи навчання в цілому.

Розмежовуючи поняття «самостійна робота» і «навчальна автономія», ми розглядаємо самостійну роботу початковим етапом автономного навчання, а формування і розвиток навчальної автономії здобувачів вищої освіти є головне завдання освітнього процесу в цілому.

Однією з найважливіших проблем самостійної роботи є визначення її сутності. Аналіз наукової літератури свідчить про численність і різноманіття тлумачень даного поняття. Характерною рисою всіх визначень самостійної роботи є посилення одного з її ознак, і, в кінцевому рахунку, жодна з дефініцій не розкриває повністю її суті.

Найбільш повне визначення самостійної роботи з точки зору самого суб'єкта, на наш погляд, дає І. Зимня: самостійна робота здобувачів вищої освіти - це «цілеспрямована, внутрішньо мотивована, структурована самим

суб'єктом в сукупності виконуваних дій і корригуємая їм по процесу та результату діяльність», виконання якої вимагає досить високого рівня самосвідомості, самодисципліни, особистої відповідальності та яка доставляє задоволення як процес самовдосконалення і самопізнання [7, с.25].

Самостійна робота здобувачів вищої освіти при вивченні фундаментальних загальнотехнічних дисциплін є багатогранне явище, синтез кількох напрямків: вид навчально-пізнавальної діяльності; дидактична форма спільної аудиторної і позааудиторної навчальної діяльності здобувача вищої освіти і викладача, яка враховує індивідуальні здібності кожного здобувача вищої освіти; засіб залучення здобувачів вищої освіти в самостійну пізнавальну діяльність в новому для них середовищі.

Узагальнивши теоретичний і практичний досвід дослідників, ми визначаємо сутність самостійної роботи в єдності процесуальної і змістовної сторін і пропонуємо розуміння самостійної роботи даного етапу як вищої форми організації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти, яка розглядається в контексті процесу управління формуванням особистості фахівця і підготовки його до безперервної професійної самоосвіти, як внутрішньо вмотивованою, цілеспрямованою діяльністю, здійснюваною під опосередкованим керівництвом викладача в аудиторний і позааудиторний час з метою оволодіння професійними знаннями, вміннями і навичками в процесі навчання фундаментальних загальнотехнічних дисциплін [6, с.17].

У сучасній дидактиці педагогічна проблема самостійної роботи у вищій школі полягає в тому, щоб в процесі самостійної роботи сформувався не «середній» студент, а самостійно мисляча особистість. Це досягається шляхом раціональної організації самостійної роботи, формування у здобувачів вищої освіти готовності і мотивації до її виконання, ефективного управління, активізації, дотримання етапності в її (само) організації та проведенні, різноманітності її видів, обов'язкового (само) контролю її результатів і т. ін.

Питання організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти завжди знаходилися в центрі уваги вчених (А. Богоявленська, С. Скрібко і ін.), які стверджують, що формування фахівця, що володіє фундаментальними знаннями, професійними вміннями та навичками, досвідом творчої та дослідницької діяльності за рішенням нових проблем, можливо при оптимальній організації процесу самонавчання [6, с.21].

До основних умов ефективної організації самостійної роботи дослідники відносять: готовність студентів до самостійної праці, мотив до отримання знань, систематичність організації самостійної роботи, наявність і доступність навчально-методичного та довідкового матеріалу, різноманітність видів СР і поступовість запровадження додаткових мит за ступенем складності, систему регулярного контролю і самоконтролю за процесом і результатом її виконання, консультативну допомогу.

Однією з умов ефективної організації самостійної роботи є розвиток у здобувачів вищої освіти саморегуляції і навичок самоврядування (А. Жуков, О. Конопкін, А. Осницький) [6, с.33].

Студент повинен освоїти керуючі функції викладання: йому необхідно навчитися планувати, організовувати, аналізувати, оцінювати власні навчальні дії. Студент повинен, знаючи різні способи придбання знань, вміти вибирати з них найбільш ефективні в даній навчальній ситуації.

Формами організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти можуть бути як індивідуальна робота, так і робота в парах і підгрупах.

Найбільш ефективними формами залучення здобувачів вищої освіти в різноманітну самостійну діяльність є предметні гуртки, тематичні вечори, конкурси на знання предмета, навчальні екскурсії і т. ін.

Завдання організації самостійної роботи у вищому навчальному закладі піднімає ряд питань, що відносяться до готовності самого здобувача вищої освіти як суб'єкта цієї форми діяльності до її здійснення.

Виділяють комунікативну і психологічну готовність (А. Капаєва).

Складовими комунікативної готовності є лінгвістична (наявність достатнього для включення в процес мовної діяльності лексикограмматического мінімуму) і методична (володіння способами і прийомами самостійної діяльності, вміння орієнтуватися в цій діяльності, знання особливостей її здійснення, наявність необхідного досвіду з розпізнавання, відтворення і самостійному використанню мовного матеріалу в процесі спілкування іноземною мовою).

Психологічну готовність складають мотиваційна (бажання і прагнення виконати дію самостійно) і інтелектуальна (володіння необхідними і досить розвиненими розумовими операціями: порівняння, аналіз, синтез та ін.) [11, с.14].

Практика підготовки здобувачів вищої освіти в умовах вищого навчального закладу показує, що багато хто з них не готові стати суб'єктами навчального процесу, що, в свою чергу, не дозволяє їм швидко і активно включитися в навчальний процес вищих навчальних закладів. Все це свідчить про актуальність і важливість формування у здобувачів вищої освіти готовності до раціонального і ефективного використання права до самостійної роботи.

Проблема готовності здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» до самостійної роботи переростає в проблему попереднього формування і подальшого підвищення його навчальної мотивації (Е. Ільїн, А. Маркова та ін.).

Мотивацію самостійної роботи ми розглядаємо як складну, багаторівневу систему і розуміємо її як процес, в результаті якого самостійна діяльність набуває для здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» особистісний сенс, створює стійкість інтересу до неї, перетворюючи задані ззовні мети в його внутрішні потреби.

Розрізняють дві групи мотивів навчальної діяльності: зовнішні і внутрішні.

Зовнішня мотивація самостійної роботи здобувачів вищої освіти проявляється в бажанні досягти успіхів з навчального предмета з метою підвищення їх особистісного авторитету в групі; в усвідомленні того, що успіх подальшої професійної підготовки у вищому навчальному закладі залежить від результатів навчання на підготовчому факультеті.

Внутрішня мотивація пов'язана з пізнавальною діяльністю здобувачів вищої освіти, метою якої є отримання знань, придбання необхідних умінь і навичок.

У процесі організації самостійної роботи важливо враховувати наступні умови успішного формування внутрішньої мотивації:

- свободу здобувачів вищої освіти у виборі виду самостійної роботи, стратегії її виконання; використання зовнішнього контролю як засобу інформування здобувача вищої освіти про успішність його самостійної роботи;

- значимість результатів для здобувача освітнього ступеня бакалавра;

- пробудження інтересу до навчання [9, с.156].

Формування мотивації у здобувачів вищої освіти необхідно починати вже на підготовчому етапі, підтримувати і розвивати внутрішні мотиви на наступних етапах навчання у вищому навчальному закладі з тим, щоб надалі вони змогли самостійно мотивувати свою навчальну і професійну діяльність. Розуміння студентами того, що від рівня знань фундаментальних загальнотехнічних дисциплін багато в чому залежить якість їх професійної підготовки, породжує потребу в самостійному придбанні нових додаткових знань, умінь і навичок і, як наслідок, підвищує ефективність їх навчання у ВНЗ.

Отже, мотивація самостійної навчальної діяльності в процесі вивчення фундаментальних загальнотехнічних дисциплін формується у здобувачів вищої освіти в результаті динаміки внутрішніх пізнавальних мотивів, активізації зовнішніх мотивів і зближення зовнішньої та внутрішньої мотивації.

Однією з важливих проблем самостійної роботи здобувачів вищої освіти є самостійне управління своєю пізнавальною діяльністю (К. Есипович, Н. Іголкіна, В. Якунін та ін.). Організоване управління і свідоме самоврядування є найважливішим фактором підвищення ефективності та якості навчання [5, с.34].

У психолого-педагогічній літературі підкреслюється необхідність переходу від безпосереднього (прямого) до опосередкованого (непрямого) управління, а також зміни ступеня його жорсткості: від жорсткого до максимально гнучкого.

В умовах навчання в університеті в міру набуття студентами необхідних умінь і навичок жорстке управління поступово має поступатися місцем напівжорсткому, а потім набувати опосередкований характер. Таким чином, гнучкість управління самостійною роботою здобувачів вищої освіти стає окремою педагогічною та методичною проблемою її організації.

Проблема активізації самостійної роботи є однією з головних (Р. Низамов, Т. Шамова, Г. Щукіна та ін.). Під активізацією самостійної роботи здобувачів вищої освіти розуміють цілеспрямовану спільну діяльність викладача і здобувачів вищої освіти, яка передбачає вдосконалення змісту, форм, методів, прийомів пізнавальної діяльності з метою формування позитивної навчальної мотивації, підвищення професійної компетенції майбутніх фахівців на основі розвитку таких особистісних якостей, як активність, творчість, самостійність.

Активізація самостійної роботи здобувачів вищої освіти у навчальному процесі - це важлива умова вдосконалення їх знань. Вона сприяє формуванню вмінь і навичок застосовувати отримані знання на практиці, веде до глибокого і міцного їх засвоєння, призводить до зміни позиції здобувача освітнього ступеня бакалавра в навчальному процесі, перетворюючи його в активного суб'єкта навчання в університеті і можлива за умови оволодіння здобувачів вищої освіти усіма компонентами

самоосвітньої діяльності (мотиваційним, целеполагаючим, організаційним, процесуальним, контролюючим і оцінним) [2, с.17].

Педагогічна практика використовує різні шляхи активізації самостійної роботи, основними серед яких є: проблемне навчання, різноманітність форм, методів, засобів навчання, що стимулюють активність і самостійність учнів.

Обов'язковою умовою, що забезпечує ефективність самостійної роботи, є дотримання етапності в її самоорганізації та проведенні.

При цьому виділяють етап самонастроювання або орієнтовну частину: цілепокладання, складання програми. На даному етапі студенту необхідно зрозуміти основну навчальну задачу, усвідомити, для чого потрібно вивчення даного навчального матеріалу, що конкретно він повинен дізнатися і освоїти. Дуже важливо визначити рівень навченості і розвитку умінь, якого повинен досягти студент в процесі роботи. Тим самим у нього будуть формуватися пізнавальні, навчальні інтереси і позитивна мотивація. Все це є необхідною умовою включення студентів в майбутню активну самостійну роботу.

Другим етапом є самоорганізація або етап виконання, що включає планування, вибір засобів і джерел, реалізацію, застосування знань, фіксування результатів. На даному етапі відбувається засвоєння і відпрацювання навчального матеріалу до того рівня, який передбачений в орієнтовною частини.

Нарешті, третій - це етап самоаналізу і самоконтролю, що представляє собою самооцінку і самокорекцію засвоєних і відпрацьованих знань і умінь [1, с.1031].

Різноманіття видів самостійної роботи студентів в залежності від конкретних дидактичних цілей і завдань, змісту досліджуваного матеріалу, характеру пізнавальної діяльності, кількості учнів, джерела знань, ступеня самостійності учнів дозволяє інтенсифікувати і підвищити ефективність самостійної роботи.

Головними критеріями вибору виду самостійної роботи є: загальна мета і завдання змісту освіти, дидактичні цілі, зміст навчального матеріалу,

індивідуальні особливості та здібності, підготовленість студентів до даного виду самостійної роботи, рівень підготовки викладача і його майстерності.

Питання самоконтролю в педагогіці і психології знаходять відображення в багатьох дослідженнях (Б. Белькевич, М. Брейгіна, Н. Зміївська і ін.). Суть самоконтролю - виявити рівень засвоєння студентами знань, сформованості у них умінь і навичок, що відповідають освітнім вимогам з навчальної дисципліни і відображених в програмі.

Дослідники одностайні в думці, що «контроль результатів засвоєння матеріалу в умовах самостійної роботи може бути ефективним тільки в тому випадку, якщо чітко визначені цілі і необхідні рівні засвоєння, рівні навченості, які повинні бути досягнуті в результаті навчання [2, с.33]».

Серед функцій самоконтролю і контролю традиційно виділяють контролюючу, навчальну та виховує. Видами перевірки, в тому числі і в процесі вивчення фундаментальних загальнотехнічних дисциплін, є поточна, тематична, циклова і підсумкова [8, с.144].

Узагальнивши теоретичний досвід досліджень, педагоги висувають такі вимоги до контролю і самоконтролю: об'єктивність, всебічність, систематичність, гласність, індивідуалізація, диференціація, врахування специфіки навчального предмета, різноманітність форм і методів [9, с.11].

Таким чином, самостійна робота є однією з найважливіших педагогічних проблем в теорії і практиці вищої школи. У психолого-педагогічній літературі накопичено значний фонд робіт, в яких вчені досліджують різні аспекти по вивченню проблеми самостійної роботи, здійснюють пошук нових рішень питань, що відносяться до її сутності, організації, управління, активізації, класифікації видів, готовності студентів до виконання самостійної роботи та ін., що вимагають постійного вивчення в силу як багатогранності і складності даного поняття, так і змін, що відбуваються в сучасному світі освіти. У наукових працях простежується динаміка розгляду самостійної роботи від характеристики тільки її

зовнішньої сторони до аналізу єдності зовнішньої і внутрішньої сторін [8, с.145].

Самостійна робота в процесі вивчення фундаментальних загальнотехнічних дисциплін розглядається як синтез кількох напрямків: вид навчально-пізнавальної діяльності, дидактична форма спільної аудиторного і позааудиторного навчальної діяльності студента і викладача, засіб залучення студентів в самостійну пізнавальну діяльність в новій для них середовищі.

Сутність самостійної роботи студентів визначається нами в єдності процесуальної і змістовної сторін і розуміється як внутрішньо мотивована, цілеспрямована діяльність, здійснювана під опосередкованим керівництвом викладача в аудиторний і позааудиторний час з метою оволодіння професійними знаннями, вміннями і навичками в процесі вивчення фундаментальних загальнотехнічних дисциплін.

1.2. Організаційні технології самостійної роботи здобувачів вищої освіти

Однією з найважливіших проблем, що стоять перед вищою школою, є підвищення якості підготовки фахівця. Студент і випускник вищого навчального закладу повинен не тільки отримувати знання з предметів програми, опановувати вміннями і навичками використання цих знань, методами дослідницької роботи, а й вміти самостійно здобувати нові наукові знання.

Слід зазначити, що все більшого значення набуває самостійна робота студентів. Цій проблемі приділяється особлива увага в літературі з педагогіки, психології та методики викладання, узагальнюється досвід практичної роботи, вивчається бюджет часу студентів, способи раціональної організації і культури розумової праці стосовно до різних дисциплін різного профілю [6, с.48].

Систематична, керована викладачем самостійна робота здобувача освіти стає домінантою в сучасних умовах переходу до ступеневої підготовки фахівців. Відповідно до місця і часу проведення самостійна робота студента, характеру керівництва нею і способу контролю її результатів виділяються наступні її види:

- Самостійна аудиторна робота у процесі проведення лекційних, семінарських, практичних, лабораторних занять;
- Самостійна робота, яка відбувається під час проведення планових консультацій, заліків та іспитів;
- Позааудиторна самостійна робота – це такою її різновид, що відбувається при виконанні здобувачем освіти домашніх навчальних і творчих завдань [6, с.75].

Ця класифікація носить умовний характер, бо в умовах реального освітнього процесу ці види часто перетинаються між собою.

Самостійна робота здобувачів вищої освіти під керівництвом викладача є засобом забезпечення розвитку цільової готовності здобувача освіти до його певної професійної самоосвіти. Організаційні технології самостійної роботи можуть включати в себе наступні складові:

- Технологія визначення цілей самостійної роботи. Підставою є цілі, визначені Державним освітнім стандартом, конкретизація цілей по курсам, що відображає професійні теорії, системи, технології.
- Технологія визначення змісту самостійної роботи. Підставою відбору змісту є Державний освітній стандарт України, літературні джерела самоосвіти, практичний досвід, самоаналіз, а також індивідуально-психологічні особливості здобувачів освіти.
- Технологія конструювання завдань самостійної роботи. Завдання мають бути відповідними цілям різного рівня, відображати зміст кожної дисципліни, що вивчається, а крім того, включати різноманітні та різновидні засоби пізнавальної діяльності здобувачів освіти.

- Технологія контролю самостійної роботи у своєму складі має ретельний відбір контролюючих засобів, визначення етапів, застосування різних засобів контролю. СРС набуває особливої актуальності в процесі вивчення фундаментальних загальнотехнічних дисциплін, оскільки стимулює студентів до роботи з необхідною науково-технічною літературою, формує стійкі навички самостійного прийняття рішень.

З цієї точки зору, перспективним представляється розробка одного великого завдання колективом з кількох студентів, оскільки такий підхід прищеплює навички колективної творчості. Такий вид занять характеризується розподілом ролей серед учасників, а також оцінкою трудомісткості певних робіт, що вимагає від педагога професійних компетенцій в області ділових ігор. Імітованим в формі ділової гри реальний процес (виробничий, соціальний, культурний), захоплює студентів і стає для них практичною можливістю проектування майбутньої професійної діяльності. Завдяки чому їм набагато легше набувати знань, краще сприймати та розуміти ті процеси, в яких вони беруть безпосередню участь.

Величезну допомогу в подібній організаційній технології самостійної роботи можуть надати інформаційно-комп'ютерні технології, а також інші програмні продукти, які допомагають та сприяють значному впливу на процес проектування, що дозволяють імітувати моделі реальних виробничих процесів з певним характером навколишньої реальності. Безперечним є те, що використання в навчальному процесі комп'ютерних технологій вимагає від педагога високої підготовки в області сучасних інформаційних технологій [6, с.101].

При складанні контрольних самостійних завдань викладач може керуватися наступними критеріями:

- загальний обсяг кожного контрольного завдання має бути таким, щоб кожен здобувач освіти встиг би відповісти на всі питання, поставлені у завданні за відведений час;

- кожне завдання має носити проблемний характер та повинно містити такі питання, які вимагають достатньо точних відповідей (визначення, формули, графік, аналіз схеми і т. ін.);
- всі контрольні завдання мають бути однакової складності;
- в кожному з контрольних завдань необхідно включати питання самостійного вивчення матеріалу;
- не повинно бути однакових контрольних завдань з повністю однаковими питаннями.

Така структурна організація під час проведення контрольних зрізів має гарантувати самостійне і ефективне виконання контрольних завдань кожним здобувачем освіти [8, с.146].

Основні форми організації самостійної роботи визначаються за такими параметрами:

- Змістове наповнення навчальної дисципліни;
- Освітній рівень та ступінь підготовленості здобувачів освіти;
- упорядкування навантаження здобувачів освіти під час виконання самостійної роботи.

Форми організації та проведення самостійної роботи можуть бути наступними:

- реферати;
- семестрові завдання (із загальнотехнічних і спеціальних дисциплін);
- курсові роботи (із загальнотехнічних і спеціальних дисциплін);
- курсові проекти (із загальнотехнічних і випусковим кафедрам);
- атестаційні роботи бакалавра, магістра.

Форму самостійної роботи пропонують кафедри, розробляючи робочі програми дисциплін. При цьому вони можуть встановити інші форми, затверджені науково-методичною радою за напрямками.

У організаційному процесі самостійної роботи велику роль відіграє створення мотивації студентів. Розрізняють три види мотивації:

1. Зовнішню мотивацію - залежність професійної кар'єри від результатів навчання в вузі.

2. Внутрішню мотивацію - схильності студента, його здатності до навчання у вузі. Нею можна керувати в період довузівської підготовки шляхом використання тестів при виборі спеціальності.

3. Процесуальну (навчальну) мотивацію. Виявляється в розумінні студентом корисності виконуваної роботи [14, с.33].

Потрібно психологічна установка студента на важливість виконуваної роботи як в плані професійної підготовки, так і в плані розширення кругозору, ерудиції фахівця. Необхідно показати студенту, що результати самостійної роботи допоможуть йому краще зрозуміти лекційний матеріал. Великий ефект дає включення завдань для самостійної роботи в складову частину курсової, а тим більше кваліфікаційної роботи.

Для ефективності самостійної роботи необхідно виконати ряд умов:

1. забезпечити ефективне поєднання аудиторної та самостійної роботи;

2. правильно методично організувати аудиторну роботу здобувача вищої освіти і позааудиторну;

3. забезпечити студентів необхідними методичними матеріалами для перетворення самостійної роботи в творчий процес;

4. контроль за організацією і ходом самостійної роботи і заходів, що заохочують студента за її якісне виконання [15, с.19].

Хочеться відзначити, що тільки вільно мисляча людина відчуває красу вчення, з бажанням і осмислено включається в процес освіти. Система навчання в вузі повинна бути підпорядкована основному принципу - вихованню високого професіоналізму починаючи з самого початкового рівня навчання.

Характеризуючи таку особливість самостійної роботи як обмежений бюджет часу студента, дослідники вказують, що при формуванні тимчасового обсягу свого предмета викладач повинен враховувати загальну

сумарне навантаження студентів поза найчастіше досить суб'єктивної думки безсумнівною важливістю саме «моєї» дисципліни, а також пам'ятати про те, що інтенсифікація освітнього процесу передбачає ритмічність самостійної роботи за рахунок зменшення рутинної роботи студента в семестрах [там же].

Виділяючи таку характеристику самостійної роботи як її індивідуальний характер, дослідники наполягають на її глибшій індивідуалізації, яка передбачає: збільшення відсотка інтенсивної роботи з більш підготовленими студентами; розподіл заняття на обов'язкову частину та творчу складову (для всіх, що намагаються самостійно впоратися з більш важкими і, головне, - нестандартними завданнями, додатковими питаннями, навчально-проблемними ситуаціями і т. ін.), регулярність консультацій з учнями; вичерпне та своєчасне інформування щодо теми та змістової складової самостійної роботи, визначення терміну виконання, потреби в допоміжних засобах, формах, способах контролю і оцінки підсумкових результатів з обов'язковим порівнянням з очікуваними [15, с.24].

Особливу увагу дослідників проблеми самостійної роботи привертають питання її організації. У практиці вищої школи накопичено значний досвід організації самостійної роботи студентів.

Основні організаційні форми самостійної роботи здобувачів вищої освіти у вітчизняних і зарубіжних вищих навчальних закладах по суті не мають відмінностей і визначаються наступними параметрами: зміст навчальної дисципліни; ступеневий рівень підготовленості здобувачів; необхідність упорядкування навантаження студентів при самостійній роботі.

Виходячи з цих параметрів, можуть бути запропоновані такі форми організованої самостійної роботи: реферати; семестрові завдання (із загальнотехнічних і спеціальних дисциплін); курсові роботи або курсові проекти; атестаційні роботи бакалавра, спеціаліста, магістра.

Організація СРС під керівництвом викладача є одним з найбільш ефективних напрямків в навчальному процесі, що розвиває самостійну

творчу діяльність, виключно сильно стимулюючи придбання і закріплення знань.

З цієї точки зору Семашко П.В. і Семашко А.В. вельми перспективним представляється розробка одного великого завдання колективом з кількох студентів, оскільки такий підхід прищеплює навички колективної творчості [35, с.93].

Велика роль в організації СРС належить ІКТ та потужним програмним продуктам, які істотно впливають на процес навчального проектування, дозволяючи, наприклад, імітувати моделі реальних, як навчальних так виробничих процесів з урахуванням можливості використання навколишньої реальності. Безсумнівно, використання в освітньому процесі комп'ютерних технологій вимагає в першу чергу від викладача високої підготовки в області сучасних інформаційних технологій.

Кравець В.М. вважає, що одним з важливих організаційних моментів у самостійній роботі є створення контрольних завдань до самостійного виконання [17, с.41]. Папкова М.Д. і Носков В.В. вважають за доцільним зі спеціалізованих дисциплін у студентів старших курсів для організації самостійної роботи і розвиток творчого мислення використовувати модель Уоллеса, тим самим орієнтувати їх на конкретну галузь знань, а саме за обраним напрямом навчання. Модель Уоллеса, щодо організації самостійної підготовки здобувачів вищої освіти описує творчий процес навчання і має такий склад:

1. Підготовчий етап (формулюються завдання та відбуваються початкові спроби щодо його вирішення).
2. Інкубаційний етап (відволікаються від самостійного виконання поставленого завдання та навмисно переключаються на інший предмет).
3. Просвітлюючий (евристичний) етап (здобувачі освіти інтуїтивно відчують та розуміють суть завдання).

4. Перевірочний етап (студенти повинні довести правильність рішення, поставленого завдання, тобто випробування або реалізація його) [19, с.9].

Також однією з форм самостійної роботи можна вважати практику. У рамках практики, студенти мають можливість проходити практику, яка носить не тільки ознайомлювальний характер, на конкретних робочих місцях. Час і місце проходження практики в першу чергу, звичайно, залежить від профілю навчального закладу. Так, наприклад, в Лімбургійська Школі Економіки на більшості факультетів студенти проходять практику двічі: протягом одного (осіннього) семестру третього курсу і протягом останнього семестру четвертого курсу перед захистом випускної кваліфікаційної роботи бакалавра. Для студентів спеціальності «Середня освіта: трудове навчання та технології» ця схема змінена у зв'язку зі специфікою вище згаданої спеціальності. Однак, при такій системі, яка дійсна для подібних спеціальностей всіх вузів, студенти не мають спеціально відведеного часу на проходження переддипломної практики і пишуть кваліфікаційну роботу протягом заключного семестру паралельно з аудиторною роботою.

Ще одним різновидом самостійної роботи здобувачів вищої освіти, є наявність інтегрованого курсу в навчальному плані, протягом якого невеликі групи (3-5 чол.) здобувачів вищої освіти працюють над проблемою, яка заснована на реальній інформації і потребує застосування знань з декількох вивчених дисциплін. Така робота здійснюється під наглядом представників різних кафедр навчального закладу [21, с.63].

Ключовим питанням в такій організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти є її мотивація. З одного боку, сучасна соціокультурна ситуація по суті задає вимога розвитку системи безперервної освіти, в якій самостійна робота і вміння самостійно працювати в освітньому процесі стає не просто побажанням, а досить очевидною необхідністю і для студентів, і для фахівців. З іншого боку, ефективна реалізація самостійного опрацювання

навчального матеріалу залежить від інтересу студентів у досягненні результату, тобто від стійкої мотивації.

Психологи розрізняють зовнішню, внутрішню і процесуальну мотивацію [13, с. 40].

Зовнішня мотивація - залежність професійної кар'єри від результатів навчання в вузі. На жаль, цей фактор поки працює недостатньо ефективно, але в тенденції вирішення цього питання вбачається в недалекому майбутньому.

Внутрішня мотивація - схильності студента, його здатності до навчання у вузі. Нею можна керувати в період довузівської підготовки шляхом використання тестів при виборі спеціальності, обґрунтованої рекомендації при визначенні напрямку освіти і т.д.

Процесуальна (навчальна) мотивація проявляється в розумінні студентом корисності виконуваної роботи. Потрібно психологічна установка студента на важливість виконуваної роботи, як в плані професійної підготовки, так і в плані розширення кругозору, ерудиції фахівця. Необхідно переконливо показати (довести), що результати самостійної роботи допоможуть йому краще зрозуміти лекційний матеріал, лабораторні роботи і т.д. Великий ефект дає включення завдань на самостійну роботу складовою частиною в курсовій, а тим більше в дипломний проект, причому це можна зробити досить рано - на одному з молодших курсів [13, с.42].

Організація самостійної роботи не може бути вирішена як наукова і практична проблема без визначення умов її ефективності. К.М. Тишков, О.С. Кошелев, І.М. Мерзляков вважають, що для повної ефективності самостійної роботи слід виконати доволі велику низку умов, серед яких:

Перша умова - це необхідність оптимального структурування діючого навчального плану, але ж не тільки в сенсі послідовності вивчення окремих курсів, а й розумного співвідношення аудиторної праці та самостійної роботи, де значну роль відіграє правильне визначення змісту труднощів різних видів самостійних робіт. Складання такого плану має на меті серйозне

вивчення затрат з бюджету часу студента, наявності навчально-методичної бази, оснащеності необхідною методичною літературою та врахування національних особливостей та традицій в системі освіти.

Щодо другої умови, то це методична організація самостійної роботи. Слід звернути увагу на те, що необхідно поступово змінювати існуючі відносини між студентом і викладачем. Де на перших курсах викладачеві належить досить активна творча позиція, а студент найчастіше ведений, то в міру просування до старших курсів ця послідовність повинна деформуватися в сторону спонукання здобувача освіти працювати самостійно, а також досить активно прагнути до самостійності в освіті.

Розглядаючи третю умову, слід звернути увагу, чи забезпечений здобувач освіти відповідною навчально-методичною літературою. Це необхідно для того, щоб процес самостійної роботи перетворився на творчий процес. Це і забезпечення здобувача вищої освіти необхідною сучасною літературою, електронними виданнями, лекційними матеріалами викладачів, доступ до такого потужного інформаційного джерела як Internet [37, с.90]. По суті - це комп'ютеризація освітнього процесу, що в контексті багаторівневої сучасної структури вищої освіти є активізуючим фактором самостійної роботи, завдяки чому студент формує вміння самостійно вибирати необхідні йому джерела інформації, долучається до процесу, етики та культури спілкування на міжнародному рівні з навичками розумного використання часу, набуває опиту мистецтва об'єктивного і цільового оцінювання особистого потенціалу, а також власних ділових якостей [31, с. 24].

Завдання забезпечення готовності студентів до самостійної роботи, на думку І. Ковалевського, може бути реалізована за допомогою навчальних посібників керуючого типу, в яких створюються умови для самоконтролю і самокорекції в процесі самостійного вивчення програмного матеріалу. Такого роду посібник складається з трьох частин. Перша включає інформаційний текст, складений на підставі програми навчальної дисципліни, вивчаючи яку, студент отримує можливість визначити обсяг

необхідного для засвоєння матеріалу. Здійснення самоконтролю починається з другої частини посібника, що містить відповіді до інформаційного тексту і вибірккові відповіді до них, які студент повинен піддати аналізу. Перед питанням наводиться порція інформації, яка концентрує увагу на певній частині раніше вивченого матеріалу і з якої послідовно випливає поставлене запитання. Робота з другої здебільшого не передбачає засвоєння нових знань, але дозволяє студенту коригувати раніше отримані знання (на лекціях, практичних заняттях і т.п.) з тими, якими він опанував у ході вивчення інформаційного тексту, представленого в першій частині. Вибравши і проаналізувавши відповідь, студент звертається за підтвердженням до третьої частини посібника - консультацій-коментарям до запропонованих відповідей на поставлені в попередній частині питання [14, с.71].

Четверта умова - це ретельний контроль за процесом організації і виконання самостійної роботи а також заходів, що сприяють її якісному виконанню. Така умова в певній формі з необхідністю має бути в перших трьох для того, щоб контроль за виконанням та організацією був не адміністративним, а саме повноправним дидактичним сенсом, який позитивно впливає на ефективність процесу самостійної роботи загалом. Контроль в самостійній роботі не має бути самоціллю для викладача, а перш за все – має бути мотивуючим та стимулюючим фактором освітньої діяльності здобувача освіти. Слід включати контрольні результати виконання кожної самостійної роботи до показників поточної успішності, включати завдання, що виконуються в ході самостійної роботи, в квитки і питання до залікових робіт (іспитів), від оцінок яких залежить рейтинг студента, остаточна оцінка, а, отже, стипендія чи її розмір. Крім того, існує група студентів, для яких важливим є моральний інтерес у вигляді суспільного визнання (приємно бути найкращим на факультеті, спеціальності, в групі) [14, с.73].

Крім того, важливо прагнути до того, щоб ще на початку навчання самостійна робота мала на меті поширити та зміцнити набуті знання

здобувачем вищої освіти у традиційних формах занять. Згодом, вже на старших курсах самостійна робота має сприятливо діяти на розвиток творчого потенціалу здобувача освіти. Таким чином, завдання можуть бути індивідуальними, бригадними або носити комплексний характер. Однак, контроль щодо виконання самостійної роботи, а також звіт по самостійній роботі мають бути суто індивідуальними [14, с.82].

Серед інших умов, що забезпечують ефективність самостійної роботи вказуються:

- достатній ступінь підготовленості студентів до самоорганізації навчальної діяльності, певний рівень самодисципліни студентів;
- календарне планування ходу і контролю виконання самостійної роботи;
- наявність тренажерів нового покоління, автоматизованих навчальних і контролюючих систем, які дозволяють студенту в зручний час і в звичному для нього темпі самостійно здобувати знання, вміння, навички;
- висока забезпеченість комп'ютерною та розмножувальною технікою, доступною для викладачів і студентів;
- посилення консультаційно-методичної ролі викладача;
- можливість вільного спілкування між студентами, між студентами і викладачем;
- перебудова традиційних форм навчальних занять, звільнення їх від чисто шкільних прийомів навчання [14, с.90].

В психологів Четверта умова - це ретельний контроль за процесом організації і ходом самостійної роботи і заходів, що заохочують студента за її якісне виконання. Ця умова в певній формі з необхідністю повинно бути присутнім в перших трьох для того, щоб контроль став не стільки адміністративним, скільки саме повноправним дидактичним сенсом, який позитивно впливає на ефективність процесу самостійної роботи загалом. Контроль в самостійній роботі не має бути самоціллю для викладача, а перш за все – має бути мотивуючим та стимулюючим фактором освітньої

діяльності здобувача освіти. Слід включати контрольні результати виконання кожної самостійної роботи до показників поточної успішності, включати завдання, що виконуються в ході самостійної роботи, в квитки і питання до залікових робіт (іспитів), від оцінок яких залежить рейтинг студента, остаточна оцінка, а, отже, стипендія чи її розмір. Крім того, існує група студентів, для яких важливим є моральний інтерес у вигляді суспільного визнання (приємно бути найкращим на факультеті, спеціальності, в групі) [37, с.85].

Крім того, важливо прагнути до того, щоб ще на початку навчання самостійна робота мала на меті поширити та зміцнити набуті знання здобувачем вищої освіти у традиційних формах занять. Згодом, вже на старших курсах самостійна робота має сприятливо діяти на розвиток творчого потенціалу здобувача освіти. Таким чином, завдання можуть бути індивідуальними, бригадними або носити комплексний характер. Однак, контроль щодо виконання самостійної роботи, а також звіт по самостійній роботі мають бути суто індивідуальними [37, с.142].

Серед інших умов, що забезпечують ефективність самостійної роботи вказуються:

- достатній ступінь підготовленості студентів до самоорганізації навчальної діяльності, певний рівень самодисципліни студентів;
- календарне планування ходу і контролю виконання самостійної роботи;
- наявність тренажерів нового покоління, автоматизованих навчальних і контролюючих систем, які дозволяють студенту в зручний час і в звичному для нього темпі самостійно здобувати знання, вміння, навички;
- висока забезпеченість комп'ютерною та розмножувальною технікою, доступною для викладачів і студентів;
- посилення консультаційно-методичної ролі викладача;
- можливість вільного спілкування між студентами, між студентами і викладачем;

- перебудова традиційних форм навчальних занять, звільнення їх від чисто шкільних прийомів навчання [1, с. 1031].

В психолого-педагогічній літературі активно обговорюється питання про причини і фактори, що обумовлюють неефективність та непродуктивність самостійної роботи студентів. На думку В.Н. Яковлевої, це - слабка орієнтованість традиційної системи навчання на індивідуалізацію і особистісний ріст учня як суб'єкта навчальної діяльності, відсутність обліку його потенційних можливостей і індивідуально-психологічних особливостей, рівня його готовності до самостійної навчальної діяльності, справжнього навчального співробітництва педагога з учнями, недоліки в організаційно методичному забезпеченні процесу навчання [2, с. 44].

За результатами проведеного нами анкетування студентів і викладачів ефективність самостійної роботи знижують і такі чинники, як нечіткість постановки завдань за формами самостійної роботи, нечіткість в критеріях оцінки, несвоєчасність доведення їх до студентів, неузгодженість тим завдань по самостійній роботі і тим лекційних занять, нерівномірність навантаження в протягом семестру і несвоєчасність видачі завдань по самостійній роботі, відсутність приміщення, де можна займатися, методичних вказівок п про виконання завдань по самостійній роботі, формальний підхід студентів до виконання самостійної роботи, відсутність навичок ведення творчої самостійної роботи. Крім того опитуваними відзначаються і обмежені можливості викладачів в реалізації індивідуального підходу до студентів: висока трудомісткість розробки індивідуальних завдань по самостійній роботі і їх систематичного оновлення; висока трудомісткість перевірки індивідуальних завдань; неможливість своєчасного доведення результатів перевірки завдань до кожного студента і пояснення помилок і недоліків при великій чисельності студентів в групі.

1.3. Характеристика та значення фундаментальних загальнотехнічних дисциплін у підготовці висококваліфікованих фахівців

Постійне удосконалення системи освіти, науково-технічний і соціально-економічний прогрес є найважливішими закономірностями сучасного суспільства. На даному етапі основне завдання системи освіти - підготовка висококваліфікованих фахівців, з урахуванням накопиченого світового досвіду, які вміють адаптуватися до постійно змінюваних умов розвитку особистості, вимогам до професійної компетенції.

Сучасна професійна освіта спрямована на вирішення завдань інтелектуального, культурного і професійного розвитку людини і має на меті підготовку кваліфікованих робітників і фахівців за всіма основними напрямками суспільно корисної діяльності відповідно до потреб суспільства і держави, задоволення потреб особистості в поглибленні і розширенні освіти. [12, с.35]

Основними завданнями вищої школи є формування у випускників вузів системи необхідних знань, умінь і володінь, а також розвиток здатності і готовності застосовувати ці знання в професійній діяльності. Вирішенню цих завдань відповідають два напрямки.

Перше, що можна назвати фундаменталізацією освіти, полягає в пошуку шляхів підвищення якості фундаментальної підготовки майбутнього фахівця - його базових, системоутворюючих знань.

Друге - це реалізація компетентнісного підходу в навчанні, сконцентрованого на вмінні застосовувати одержувані знання в практичній діяльності.

Основна освітня програма підготовки педагога професійного навчання повинна передбачати вивчення студентом наступних циклів дисциплін: загальні гуманітарні та соціально-економічні дисципліни; загальні математичні та природничі дисципліни; общепрофесіональні дисципліни;

дисципліни галузевої підготовки (загальні і спеціальні); факультативні дисципліни.

Поняття фундаментальної загальтехнічної підготовки студентів професійного навчання в сучасному вузі означає, по-перше, сукупність методологічних, системоутворюючих фундаментальних загальнотехнічних знань, по-друге - базовий, «наскрізний» характер фундаментальних загальнотехнічних знань, що означає максимальне їх використання при вивченні ряду інших дисциплін [4, с. 12].

Якість фундаментальної загальтехнічної підготовки студентів сьогодні в центрі уваги вузівської громадськості. І все ж, як відзначають викладачі, якість знань по вище згаданим дисциплінам випускників багатьох вузів, на жаль, залишає бажати кращого. Мета навчання фундаментальних загальнотехнічних дисциплін студентів за напрямом підготовки «Середня освіта: трудове навчання і технології» в сучасному вузі полягає в тому, щоб вони, по-перше, отримали фундаментальну загальнотехнічну підготовку відповідно до вузівської програми, а також оволоділи технічною культурою, а, по-друге - набули навичок техніко-технологічного моделювання в області майбутньої професійної діяльності. Таким чином, поняття загальтехнічної підготовки розширюється, включаючи і фундаментальну загальнотехнічну підготовку, і навички застосування знань на практиці.

Від якості загальтехнічної підготовки в значній мірі залежить рівень компетентності майбутнього фахівця - педагога трудового навчання і технологій. В даному дослідженні зроблена спроба встановити взаємозв'язок між фундаменталізацією освіти і компетентнісний підходом у навчанні. Загальтехнічна підготовка є невід'ємною і дуже важливою складовою частиною компетентності фахівця, так як дисципліни цього циклу є профілюючими для цього напрямку підготовки. Таким чином, можливість наповнення навчально-пізнавальної діяльності студента особистісним змістом і підвищення якості фундаментальної загальтехнічної підготовки

полягає в тому, щоб надати змісту навчання професійну спрямованість [4, с. 16].

Професійна спрямованість навчання передбачає вже на 1-му курсі занурення студента в контекст майбутньої професійної діяльності, що, по-перше, означає включення в зміст навчання професійно значущих знань, що показують зв'язок загальнотехнічних понять з майбутньою професією і через неї наповнюють вивчення даних дисциплін особистісним змістом; по-друге, має на увазі організацію квазіпрофесійної діяльності студента (навчально-пізнавальної діяльності, що моделює техніко-технологічний аспект його майбутньої роботи).

Відзначимо, що професійно спрямоване навчання загальнотехнічних дисциплін забезпечує один з основних структурних елементів змісту навчання - досвід здійснення емоційно-ціннісних відносин у формі особистісних орієнтацій студента - і тому покращує фундаментальну загальнотехнічну підготовку.

Іншою причиною поліпшення є підвищення якості загальнотехнічних знань в умовах професійно спрямованого навчання. Саме професійно спрямоване навчання відповідає і другій складовій мети навчання загальнотехнічних дисциплін - формування навичок техніко-технологічного моделювання в області майбутньої професійної діяльності.

Сьогодні знайти оптимальне співвідношення фундаментальності і професійної спрямованості навчання загальнотехнічних наук - непросте науково-методична завдання. Крім того, існує і суб'єктивний фактор: щоб показати студенту роль загальнотехнічних дисциплін у професійній діяльності, викладач повинен і мати більший педагогічним досвідом, і добре розбиратися в відповідній тематики.

На новий методологічний рівень питання про готовність випускника застосовувати знання ставить компетентнісний підхід в навчанні. Компетентнісний парадигма аж ніяк не заперечує знаннєву, і з позицій компетентнісного підходу розвиток здатності і готовності студента

застосовувати отримані знання в професійній діяльності зводиться до трьох завдань.

По-перше, формувати у студентів дійсно фундаментальні знання.

По-друге, вже в процесі навчання вчити їх застосовувати загальнотехнічні знання в майбутній професійній діяльності, формувати відповідні навички техніко-технологічного моделювання.

По-третє, одночасно формувати і особливі якості особистості - компетенції, які розширюють можливості застосування цих навичок [4, с. 19].

Для підготовки фахівців високого рівня, необхідно забезпечити викладання фундаментальних загальнотехнічних дисциплін спільно з організацією практичної діяльності, що, в свою чергу, є визначальним фактором спрямованості технічних спеціальностей. Освітні установи вищого рівня крім передачі теоретичних знань і практичних умінь повинні безпосередньо ініціювати і активувати науково-дослідницьку діяльність здобувачів вищої освіти, розширити кругозір і навчити працювати в колективі, бути в курсі тенденцій розвитку галузі та гнучко підлаштовуватися під зміни в ній.

Рішення поставлених завдань неможливе без розробки нових технологій навчання за фундаментальними загальнотехнічними дисциплінами. Високий рівень пізнавальної самостійності повинен стати необхідною якістю особистості майбутнього фахівця. [17, с.26] Педагогічна технологія, яка передбачає повну керованість навчальним процесом і відтворюваність навчального циклу, досягається за рахунок:

1. специфічних рис навчання,
2. розробки діагностично - поставлених цілей навчання,
3. орієнтації всіх навчальних процедур на гарантоване досягнення навчальних цілей,
4. оперативного зворотного зв'язку, оцінки поточних і підсумкових результатів,

5. відтворюваності навчальних процедур. [17, с.31]

Основною характеристикою дисциплін технічних спеціальностей є формування як теоретичних, так і практичних основ, які входять в програму спеціалізованого навчання. Технічні науки характеризуються, перш за все:

1. науковими методами дослідження проблем;
2. певною організацією одержуваних знань;
3. спеціальною організацією діяльності по виробленню знань і умінь.

Специфіка ж фундаментальних загальнотехнічних дисциплін обумовлена їх «обслуговуючою» функцією. Забезпечення цієї функції включає додаток і деталізацію знань природничих наук, однак не зводиться до цього і передбачає формування спеціального предмета дослідження. [17, с.34]

Професійна підготовка сучасного випускника вищого навчального закладу базується на змісті фундаментальних загальнотехнічних дисциплін і повинна здійснюватися з урахуванням змін, що відбуваються в системі освіти. Традиційний зміст цих предметів не відповідає принципово зміненим економічним, соціальним і освітнім потребам сучасного суспільства. Цим пояснюється наявність таких факторів як:

1. постійно удосконалюються практичні вимоги до професійної підготовки;
2. вміння адаптуватися до швидко змінюваних умов праці;
3. захист майбутніх фахівців від безробіття.

Все це має значний вплив на підвищення рівня професійної підготовки, розвиток інтересу здобувачів освіти до придбання нових знань, їх професійної мобільності, гарантії працевлаштування. [17, с.45]

Підготовка фахівців в сучасних умовах орієнтована, в першу чергу на такі вимоги роботодавців:

1. знання сучасних технологій, тенденцій науково-технічного прогресу;
2. володіння основами техніки безпеки;
3. прагнення до розширення професійних знань;

4. володіння основами законодавчої бази;
5. розвиток навичок фізичного самовдосконалення;
6. формування особистісних якостей фахівця.

Вивчення фундаментальних загальнотехнічних дисциплін дозволяє студентам проаналізувати різні види джерел інформації про професійну діяльність з точки зору її цінності в сучасних умовах, використовувати теоретичні та практичні знання на сучасному етапі розвитку суспільства. [4, с. 82]

Фундаментальні загальнотехнічні дисципліни спрямовані на розвиток таких здібностей як:

1. пізнавальна активність і професійна спрямованість студентів;
2. мотивація і стимулювання учбово-пізнавальної діяльності;
3. формування готовності до професійної діяльності;
4. оптимізація досліджуваної інформації;
5. актуалізація отриманих знань та вмінь;
6. формування здібностей переходу з одного виробництва на інше, що супроводжується зміною техніки і обов'язків;
7. взаємодія в команді;
8. ефективне досягнення поставлених цілей.

Успішне виконання професійних обов'язків досягається шляхом якісної підготовки фахівців, яка в свою чергу, є найважливішим компонентом навчання в сучасному вузі. Від того на скільки фахівець готовий до виконання своїх майбутніх обов'язків і як тонко він відчуває грань відповідальності за свої вчинки при виконанні посадових інструкцій буде залежати його подальша кар'єра.

Проблема формування навчально-методичного забезпечення що складає вдосконалення освітнього процесу в професійній освіті усвідомлюється в педагогічній науці як пріоритетна. Фундаментальні загальнотехнічні дисципліни закладають основи професійної діяльності, формулюючи вимоги до особистих якостей студентів, показуючи шляхи їх

вдосконалення, включаючи перспективи використання навчального матеріалу у професійній практичній діяльності. [4, с.87]

Основні напрямки діяльності в сучасному вузі, які здійснюють якісну підготовку фахівців:

1. організація творчої і науково-дослідницької діяльності;
2. підготовка висококваліфікованих фахівців;
3. підвищення інноваційного потенціалу вузу;
4. організація освітнього процесу спільно з потенційними роботодавцями;
5. продуктивна взаємодія з інститутами соціалізації;
6. збільшення якості наданих освітніх послуг.

Саме в цілісному, правильно організованому освітньому середовищі відбувається формування професіонала і фахівця, здатного стати соціальноактивною, конкурентоспроможною, компетентною і творчою особистістю і в сучасних соціально-економічних умовах установ вищої професійної освіти стають тими ресурсними центрами, які здатні концентрувати освітні ресурси, необхідні для досягнення поставлених цілей.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ЗАГАЛЬНОТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

2.1. Методологія організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти під час вивчення фундаментальних загальнотехнічних дисциплін

Самостійна робота студентів - це різноманітні види діяльності студентів, які здійснюються під керівництвом, але без безпосередньої участі викладача у (спеціально відведене для цього аудиторне) або позааудиторний час.

Це особлива форма навчання за завданнями викладача, виконання яких вимагає активної розумової, пошуково - дослідницької та аналітичної діяльності.

Методологічну основу самостійної роботи студентів становить діяльнісний підхід, коли цілі навчання орієнтовані на формування умінь розв'язувати типові і нетипові завдання, тобто на реальні ситуації, де студентам треба проявити знання конкретної дисципліни, використовувати внутріпредметні і міжпредметні зв'язки.

Самостійна робота - це форма навчання, при якій студент засвоює необхідні знання, оволодіває вміннями і навичками, вчиться планомірно, систематично працювати, мислити, формує свій стиль розумової діяльності. Відмінність її від інших форм навчання в тому, що вона передбачає здатність студента самому організувати свою діяльність відповідно до поставленої або виникла завданням.

У педагогічній літературі існує безліч класифікацій типів і видів самостійної роботи студентів.

Слід вважати, що найбільш відповідає сучасним завданням вищої школи є класифікація, дана П.І.Підкасітим, розрізняє самостійні роботи за

зразками, реконструктивних-варіативні, евристичні (частково-пошукові) і творчо-дослідні:

- самостійні роботи за зразком включають рішення типових задач, виконання різних вправ за зразком. Вони дозволяють засвоїти матеріал, але не розвивають творчу активність. У викладанні педагогічних дисциплін це роботи, пов'язані з наглядом;

- конструктивно-варіативні самостійні роботи передбачають необхідність відтворення не тільки функціональної характеристики знань, а й структуру знань, залучення відомих знань для вирішення завдань, проблем;

- евристичні самостійні роботи пов'язані з вирішенням окремих питань, проблем, поставлених на лекціях, лабораторних, практичних заняттях, семінарах, а дослідні самостійні роботи припускають вміння бачити проблему дослідження, самостійно її формулювати, виділяти гіпотезу, розробляти план вирішення проблеми, вирішувати її;

- дослідні самостійні роботи. У цих роботах завдання містять умови, що стимулюють виникнення проблемних ситуацій, які можна створити різним способом. Діяльність студента звільняється від готового зразка, набуває пошуковий характер.

До таких робіт відносяться завдання, пов'язані з постановкою експерименту, проектуванням приладів, макетів, установок, визначенням плану пошуку рішення шляхом висунення гіпотези [3, с.41].

Дана класифікація (особливо останні 3 типи робіт) орієнтує на організацію пізнавальної діяльності студентів творчого характеру в даній формі навчання.

Дидактика вищої школи пред'являє до організації самостійної роботи студентів ряд вимог організаційного та методичного плану:

- планування всіх видів самостійних робіт з предметів, видів, обсягу, термінів;

- поєднання самостійної роботи з іншими формами навчання;

- виховання у студентів правильної самооцінки в поєднанні з прищепленням навичок самостійної пізнавальної діяльності, культури вирішення пізнавальних завдань;

- оволодіння викладачами методикою організації, проведення, управління самостійною роботою студентів [7, с.23].

Планування всіх видів самостійних робіт з предметів, видів, обсягу, термінів. У вузах країни накопичено багатий досвід організації самостійної роботи, який дозволяє встановити резерви її вдосконалення.

Відомо, що конкретні завдання, зміст самостійної роботи визначаються на лекціях. Видами самостійної роботи на лекціях можуть бути наступні: ознайомлення з темою за рекомендованою літературі до викладу її викладачем; участь у вирішенні проблемних ситуацій в ході лекцій; виступ на лекціях з повідомленнями, результатами власного дослідження і т.д. Контроль за ступенем оволодіння методикою самостійної роботи здійснюється на семінарських, практичних і лабораторних заняттях.

Основу навчання в таких формах, як виробнича практика, науково-дослідницька робота становить також самостійна діяльність учнів. Варто також відзначити виховання у студентів правильної самооцінки в поєднанні з прищепленням навичок самостійної пізнавальної діяльності.

Сьогодні в педагогічній літературі все більше і більше утверджується думка про те, що складності навчання на першому і наступних курсах в основному визначаються відсутністю у студентів сформованих навичок самостійної роботи. Хоча знання, набуті учнями в середній школі, достатні, щоб витримати вступні іспити і засвоїти в подальшому матеріал, що викладається у вузі, проте з повною очевидністю можна говорити про складність, специфічність навчання на молодших курсах [7, с. 112].

Тому проведений нами аналіз показав, що в процесі самооцінки рівня сформованості у них різних пізнавальних умінь багато студентів відзначили, що репродуктивні вміння (вміння швидко запам'ятовувати і відтворювати без зміни інформацію, вміння вирішувати стандартні завдання і т.д.) розвинені у

них досить добре. У той же час уміння, необхідні для продуктивної пізнавальної діяльності, на думку студентів, сформовані слабо.

Стаючи студентами, вчорашні школярі включаються в абсолютно нові форми навчання, що вимагають від них уміння самостійно думати, осмислювати усний матеріал, конспектувати, самостійно вивчати першоджерела, навчальну літературу, готуватися до семінарських, практичних і лабораторних занять і т.д.

Професорсько-викладацьким складом кафедри технологічного, професійної освіти та загальнотехнічних дисциплін Ізмаїльського державного гуманітарного університету для детальної діагностики умінь і навичок і розробки змісту спецкурсів спеціальності 014.10 Середню освіту. Трудове навчання і технології. була розроблена методика, що включає властивості особистості, що впливають на пізнавальну діяльність (захопленість, творча активність, ініціативність, вимогливість, наполегливість); конструктивні вміння (вміння організувати свою діяльність, вміння вдосконалювати свої розумові здібності); гностичні (вміння логічно міркувати, об'єднувати знання в систему, самостійно працювати з книгою, узагальнювати, вирішувати нестандартні завдання). При цьому студенти оцінювали ці якості і вміння за ступенем необхідності для навчання в вузі і ступеня сформованості у себе.

В цілому студенти як молодших, так і старших курсів мають установку на формування психологічних якостей, необхідних для успішної пізнавальної діяльності.

Однак для більшості першокурсників характерні неправильне уявлення про структуру розумової діяльності і неадекватна оцінка значущості окремих компонентів. Наприклад, такі властивості особистості, як ініціативність, творча активність, а також вміння, необхідні для продуктивної діяльності отримали нижчі ранги, ніж уміння запам'ятовувати і без зміни відтворювати інформацію, вирішувати типові завдання і т.п.

Тому для розвитку здатності до самоврядування необхідна націленість методики навчання на зміну мети й мотивації пізнавальної діяльності студентів, створення у них перспективи підвищення культури розумової праці, правильного розуміння структури процесу пізнання.

Цілком очевидно, що формування мотиваційної сторони пізнавальної самостійності передбачає неодмінну організацію продуктивної самостійної діяльності учнів. Без особистої участі в ній студентів формування відповідних мотивів неможливо. Наприклад, на семінарських і практичних заняттях в нечисленній аудиторії вже на першому курсі необхідно широко використовувати систему пізнавальних завдань, поступово нарощуючи рівні проблемності і пізнавальної самостійності студентів при їх вирішенні [9, с. 122].

Однак, розглядаючи змістовну сторону процесу оволодіння знаннями і вміннями в рамках окремої дисципліни у вузі, можна виділити наступні групи змісту навчального матеріалу:

- 1) початкові знання - «знання-знайомства», або загальні відомості;
- 2) фундаментальні, методологічні знання, що охоплюють сутність явищ, понять, процесів, загальних законів і способів діяльності;
- 3) «конкретні знання», тобто різноманітні прояви змісту дисципліни, пов'язані в деяку систему на базі фундаментальних, методологічних знань;
- 4) «знання-вміння», що визначають професійну кваліфікацію і майстерність [7, с.108].

Відповідно до цієї класифікації процес оволодіння знаннями, тобто вивчення предмета, а особливо спецкурсів, для кожного студента природно розчленовується на наступні етапи:

- 1) ознайомлення з формулюваннями цілей і завдань курсу, знайомство з системою визначень, понять, явищ, описуваних в даній дисципліні, з'ясування значущості даної дисципліни в ряду інших предметів, що становлять основу теоретичної та практичної підготовки майбутніх фахівців;

2) вивчення основ теорії та методів розв'язання типових задач (типових способів діяльності);

3) вивчення досвіду професійної діяльності фахівців даного профілю в рамках даних умов і завдань;

4) оволодіння професійною майстерністю на рівні відтворення і на творчому рівні [12, с.39].

Слід зазначити, що психологічна сутність процесу пізнавальної діяльності учнів на цих етапах далеко не однакова.

На першому етапі домінує процес сприйняття основних положень і усвідомлення областей практичного застосування даної дисципліни, тобто первісної мотивації до вивчення предмета, при цьому оволодіння матеріалом, як показує досвід, навіть на рівні простого запам'ятовування, дуже обмежено.

Другий етап характеризується самостійним критичним осмисленням основних теоретичних побудов дисципліни, з'ясуванням особливостей, раціональності та ефективності застосування основ теорії (як в понятійному, так і в операційному, діяльностному, плані) до вирішення типових задач, які можуть і повинні вирішуватися на базі знань і методів діяльності, що складають предмет дисципліни. На цьому етапі студенти досягають логіку і методологію тієї діяльності, яка повинна скласти основу їх професійної кваліфікації. Продумування, переосмислення, самостійна перекласифікація студентом основних, фундаментальних знань про даний предмет і про способи як вивчення, так і використання понять, явищ, методів, що характеризують дану дисципліну і відповідну їй область науки і техніки, закінчується побудовою індивідуального «інструменту мислення» - системи «своїх» методів і прийомів, правил і стандартів, за допомогою яких студент утримує в своїй свідомості загальні і конкретні підходи до вирішення поставлених в даній дисципліні завдань.

Особливістю третього етапу, який може тривати і після закінчення організованого викладачем навчального процесу з даної дисципліни, є свідомо перевірка дієвості (верифікації) студентом побудованого на

попередньому етапі «інструменту мислення» при вивченні досвіду професійної діяльності педагогів і майстрів даної спеціальності на місцях практики, а також при вирішенні поставлених перед ним викладачем або навчальною ситуацією індивідуальних завдань, завдань, проблем. У процесі верифікації студент вносить певні корекції в свої уявлення і прийоми діяльності в рамках даної дисципліни, усвідомлює значимість набутих знань і умінь для більш якісного і кваліфікованого вирішення комплексних завдань, визначених професійною характеристикою його спеціальності.

Четвертий етап - самонавчання і самовдосконалення в процесі навчальної та професійної діяльності [14, с. 72].

Таким чином, очевидно, що якість навчання на перших трьох етапах буде визначати той професійний і емоційний настрій студента, який може викликати або творче горіння і глибоке задоволення у трудовій діяльності, або байдуже, пасивне, а іноді і явно негативне ставлення до своєї праці молодого фахівця. Тут процес навчання дуже тісно стикається і переплітається не формально, а по суті з процесом виховання активної, творчої особистості.

Варто зазначити, що професійно-педагогічний досвід співробітників кафедри технологічного, професійної освіти та загальнотехнічних дисциплін Ізмаїльського державного гуманітарного університету показує, що ефективність і якість процесу вивчення тим вище, чим краще організована і забезпечена самостійна пізнавальна діяльність. Тому організація і забезпечення засвоєння фундаментальних, методологічних знань, допомога кожному студенту в його роботі з побудови «інструменту мислення» є основною і найбільш важливим завданням кожного викладача.

А це означає, що фундаментальні знання студент може придбати тільки в процесі самостійного вивчення спочатку основ теорії і потім, на цій базі, методів вирішення типових задач, т. Е. Вивчення типових способів діяльності. Для кожного учня цей процес йде в характерному для нього ритмі

на базі освоєних раніше і забарвлених індивідуальними психологічними особливостями прийомів розумової роботи.

В результаті здійснення самостійної роботи під керівництвом викладача студент повинен ставати творчою особистістю, навчитися самостійно здобувати знання, вміння, навички, формулювати проблему і знаходити її вирішення [14, с. 56].

Аналіз науково-методичної літератури та педагогічної практики дозволяє виділити типові труднощі в організації і проведенні самостійної роботи студентів для викладача:

1. пошук способів ліквідації браку аудиторного фонду, комп'ютерної техніки;
2. здійснення неймовірно великого обсягу роботи зі створення відповідних форм і методів організації індивідуальної роботи студентів для успішного вирішення дидактичних завдань;
3. необхідність мати відомості про реальних витратах часу студентів на виконання домашніх завдань з різних навчальних дисциплін;
4. розробка завдань, які були б цікаві за змістом і одночасно дозволяли б студентам працювати самостійно.

У свою чергу, у студентів також виникають деякі труднощі у виконанні самостійної роботи в результаті:

1. нестачі навичок самостійного навчального праці (невміння працювати з книгою, вести конспектування лекцій, робити короткі записи і обґрунтовані висновки);
2. недооцінки ролі самостійної роботи в навчально-виховному процесі, сприйняття її як неважливого елемента, на відміну лекцій, практичних та інших занять. До основних причин такого явища слід віднести недолік відповідних мотивів, установок на серйозну самостійну роботу;
3. не вміння планувати і організовувати свою самостійну роботу («забувають» планувати весь час, відведений їм на самопідготовку, або ставляться до цього формально).

4. Відсутність пізнавального інтересу і психологічної готовності до виконання самостійної роботи.

Для вирішення виникаючих проблем повинні бути визначені критерії ефективності організації самостійної роботи студентів. Ними можуть послужити наступні положення [11, с.12]:

1. Зміст самостійної роботи слід пов'язати з формуванням компетенцій;
2. самостійна робота повинна бути цілеспрямована, контрольована як студентами, так і викладачами;
3. завдання - диференційовані і варіативні, тобто повинні враховувати індивідуальні можливості, потреби та інтереси студентів;
4. необхідно використовувати кредитно-залікову систему, що включає накопичувальну систему оцінювання самостійної роботи студентів;
5. самостійна робота студентів повинна бути забезпечена інформаційно-методичними засобами і матеріалами.

Таким чином, ефективно організована самостійна робота сприяє формуванню майбутнього фахівця, що володіє навичками самоорганізації, самоконтролю, здатного до саморозвитку, до проектування і втілення в життя своїх дій [11, с. 13].

Організація самостійної роботи студентів (СРС) спрямована на усвідомлене включення студентів в самостійну роботу як в процес своєї професійної підготовки. Така організація самостійної роботи повинна змінити підхід студента до процесу освіти. Він повинен цілком усвідомлено і самостійно включатися спочатку в роботу з навчальною літературою, в подальшому з наукової, що стане в майбутньому основою вміння формування проблеми і їх вирішення. Такий фахівець в подальшому буде постійно підвищувати свою кваліфікацію [11, с.16].

Зміст аудиторної та позааудиторної [14, с.22] СРС визначається відповідно до рекомендованими видами навчальних завдань, передбаченими в робочій програмі навчальної дисципліни.

Самостійна робота може здійснюватися індивідуально або групами студентів в залежності від мети, обсягу, конкретної тематики самостійної роботи, рівня складності і рівня вмінь студентів, а також від обраної методикою [13, с.112] виконання цієї роботи.

Контроль результатів самостійної роботи студентів повинен здійснюватися в межах часу, відведеного на обов'язкові навчальні заняття і поза аудиторну самостійну роботу студентів з дисципліни, може проходити в письмовій, усній або змішаній формі [8, с.145].

Форми самостійної роботи студента можуть відрізнятися в [6, с.12] залежно від мети, характеру, дисципліни, обсягу годин, відведених на це навчальним планом:

- підготовка до лекцій, семінарських, практичних і лабораторних занять;
- вивчення навчальних посібників;
- вивчення і конспектування наукової літератури;
- вивчення в рамках програми курсу тим і проблем, не виносяться на лекції і семінарські заняття;
- написання тематичних доповідей, рефератів на проблемні теми;
- анотування монографій або їх окремих глав, статей;
- виконання дослідницьких і творчих завдань;
- виконання контрольних і лабораторних робіт;
- основний науковий потенціал і реферування по заданій темі.

Факторами, що сприяють активізації самостійної роботи студентів, можуть бути: - корисність виконуваної роботи (участь студентів у творчій, науково-методичної діяльності під керівництвом викладача); - участь в олімпіадах з навчальних дисциплін; - використання мотивуючих факторів контролю знань (це накопичувальні оцінки, рейтинг, тести, нестандартні екзаменаційні процедури); - нагородження студентів за успіхи в навчанні і творчій діяльності (стипендії, преміювання, заохочувальні бали); - індивідуалізація всіх видів навчальних завдань, постійне їх оновлення [9, с.121].

Мотиваційним фактором у навчальній роботі, в тому числі самостійної, є особистість викладача. Важливі індивідуальні його якості, перш за все професіоналізм, а також творчий підхід до навчального процесу, вони можуть стати поштовхом розкриття потенціалу студента, а також його подальшого розвитку. Можна зробити наступні висновки:

1. самостійна робота займає особливо важливе положення в системі професійної підготовки майбутніх фахівців. Без продуктивно організованою самостійної роботи неможлива ефективна підготовка сучасного фахівця;

2. самостійна робота не виникає сама по собі, вона організовується і управляється викладачем;

3. для студента самостійна робота повинна бути усвідомлена як вільна за вибором, внутрішньо мотивована пізнавальна діяльність [9, с.124].

Ефективність виконання самостійної роботи вимагає постійного вдосконалення контролю. Загальновідомими недоліками традиційної системи контролю є:

1. зосередженість уваги викладача на виявленні обсягу засвоєних студентами знань, умінь і навичок;

2. дискретність контролю, що проявляється в його нерівномірності і наявності значних за часом безконтрольних періодів протягом семестру;

3. використання викладачем методів контролю без урахування їх можливості для отримання достовірної інформації про ступінь труднощів, типові недоліки і навченості студентів прийомам навчальної роботи [9, с.125].

В результаті впровадження в навчальний освітній процес стандартів вищої освіти та підвищення значимості самостійної роботи студентів контроль набуває нові якісні показники, які характеризуються не тільки оцінкою викладачем результатів засвоєння навчального матеріалу конкретного курсу, а й проявом усвідомленого самоконтролю студентами, розвитком рефлексивних здібностей [9, с.135].

Удосконалення контролю пов'язане з виявленням його мети, завдань, функціонального призначення, відповідності певним вимогам і змісту.

Метою здійснення контролю у вузі є отримання і аналіз інформації про якість здійснюваного в вузі навчально-виховного процесу, результатом якого стають знання студентів, які є фундаментом їх професійної компетентності [6, с.102].

Ефективність проведення контролю з педагогічної та методичної точки зору - це не тільки перевірка знань, умінь і навичок учнів, це не тільки чітке розуміння значення контролю, але також знання і вміння реалізовувати функції контролю [14, с.74].

У педагогічній літературі виділяють наступні функції контролю: управління, контролювання, навчання, виховання, розвитку та діагностики. Важливу роль виконує зворотний зв'язок, на підставі якої вносяться необхідні зміни в навчальний процес, в використовувані методи і форми організації самостійної роботи, керівництва та управління пізнавальною діяльністю учнів.

Зворотній зв'язок, представляє можливість педагогу контролювати результати процесу навчання кожного учня. На жаль, на практика існуючі форми контролю не забезпечують систематичну зворотний зв'язок, важливість якої полягає не стільки у визначенні вірності або невірності кінцевих знань, скільки в можливості контролю, за ходом процесу навчання, а також за діями учня [8, с.145].

Реалізація всіх функцій контролю призводить до підвищення якості освітнього процесу.

2.2. Модель організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти у процесі вивчення фундаментальних загальнотехнічних дисциплін 87%

Ефективна організація самостійної роботи студентів при вивченні фундаментальних загальнотехнічних дисциплін - одне з основних умов

успішної організації їх освітнього процесу. Тому, необхідність реалізації цієї умови відбиває актуальність пошуку методів організації самостійної роботи студентів при вивченні фундаментальних загальнотехнічних дисциплін в умови вищого навчального закладу.

Якість такого методу передбачає використання методу моделювання, який відбивається і активно застосовується в теоретичних педагогічних дослідженнях останні десятиліття.

Зміст методу моделювання полягає у встановленні схожості явищ, відповідність одного об'єкта іншому в певних відносинах і на цій базі перехід від більш простого за змістом об'єкта в більш складний. І модель застосовується як додатковий засіб, який в процесі вивчення дає свіжу інформацію про основний об'єкт вивчення, тобто, є характеристикою деякого об'єкта на іншому об'єкті, спеціально створеному для їх вивчення [1, с. 1030].

Основне завдання при створенні моделі полягає в тому, щоб, «використовуючи в цілісності і єдності різні методи, забезпечити еластичність системи, зробити її здатною швидко реагувати, адаптуватися до постійно змінюваних умов» [3, с. 29]. При цьому складові моделі повинні розкрити внутрішню організацію процесу самостійної роботи студента при вивченні фундаментальних загальнотехнічних дисциплін і відповідати за постійне відтворення взаємодії між елементами процесу.

Теоретична модель організації позааудиторної роботи студентів в процесі вивчення фундаментальних загальнотехнічних дисциплін являє собою систему функціонально взаємопов'язаних блоків: цільового, змістовного, технологічного і критеріально-оцінного.

Цільовий блок передбачає конкретизацію цілей навчання. Цільовий блок в даному випадку визначається соціальним замовленням суспільства і вимогами Державного освітнього стандарту вищої освіти до підготовки високо кваліфікованих фахівців. Він визначає поповнення інших блоків моделі і об'єднує їх в цілісну єдність.

Змістовний блок передбачає відбір змісту навчального матеріалу в контексті модульного підходу виходячи з формованих професійних і загальних компетенцій. Відбір змісту найбільш раціонально проводити на основі теорії дидактичної єдності змістовної і процесуальної сторін навчання. Джерелом змістовної складової є різні посібники для самостійної роботи студента, електронні навчальні матеріали, в тому числі електронні навчальні посібники, електронні бібліотеки освітні програми, освітні портали, сайти періодичних видань, тематичні сайти і бази даних та ін. Процесуальна сторона відноситься до технологічного блоку .

Технологічний блок реалізується за допомогою технології активного і інтерактивного навчання з широким використанням інформаційно-комп'ютерних технологій [2, с. 14].

Виділення критеріально-оцінного блоку пов'язано з розробкою показників і критеріїв вдалого функціонування моделі організації самостійної роботи студентів в процесі вивчення фундаментальних загальнотехнічних дисциплін.

В основі моделі навчання метою самостійної роботи студента є навчання студентів, а значить сприяти їх професійному становленню, яке виробляє у майбутніх фахівців системи професійно значущих якостей. З власної освітньої практики і педагогічної літератури можна виділити сукупність професійно орієнтованих якостей, формуванню яких сприяє самостійна робота студентів (рис. 1) [4, с. 14].

Реалізацію моделі і структури організації самостійної роботи студентів можна розглянути на професійному модулі «Основи проектування, моделювання та технічного дизайну».

Модуль є базовим для спеціальності 0134.10 Середня освіта «Трудове навчання та технології», освітня програма яких реалізується в Ізмаїльському державному гуманітарному університеті на кафедрі технологічної і професійної освіти та загальнотехнічних дисциплін. Цей блок професійного

модуля передбачає формування 12 професійних компетенцій і розвиток 10 загальних.

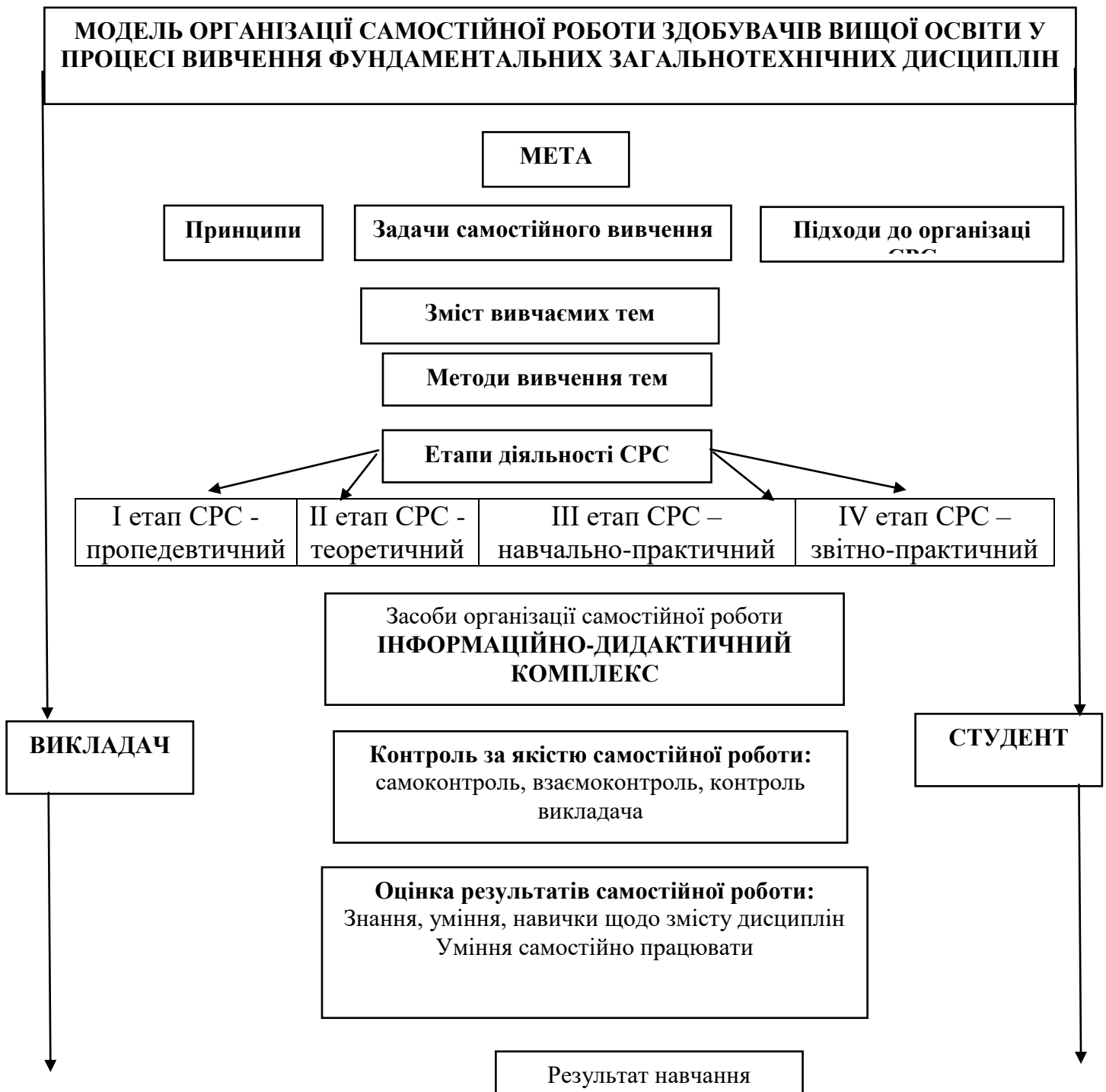

Рис. 1. Модель організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти у процесі вивчення фундаментальних

Змістовний блок складається з 4 розділів, і кожен розділ має блоки тим з певною кількістю годин, відведених на самостійну роботу студента. Програма модуля самостійної роботи студента розроблена відповідно до блоків певних розділів за трьома напрямками: аудиторна самостійна робота, позааудиторна і пошуково-творча самостійна робота.

Технологічний блок можна розділити на три складові: організаційну, методичну, педагогічну. Організаційна складова керівництва самостійною роботою передбачає написання навчальних посібників, які повинні допомогти студенту зрозуміти логіку побудови курсу, що вивчається. На цьому модулі розроблені керуючі посібники для студентів з інструкціями за видами самостійної роботи як алгоритм підготовки до практичних занять, узагальнений план побудови семінарських занять, правило оформлення санбюлетеня, правила реферування та ін.

Методична складова модуля містить завдання самостійної роботи, використовуваних в різних формах організації навчального процесу (семінари, лекції, МКР, іспити, позааудиторні заходи). Завдання складено на трьох рівнях: репродуктивному, продуктивному (варіативної) і творчому за ступенем ускладнення. Теоретичні заняття містять завдання переважно на репродуктивному рівні, так як модуль вивчається на другому курсі, у студентів ще недостатньо сформовані вміння і навички самостійної роботи. Причому завдання діляться на два типи: виконувані тільки під час аудиторних занять і виконувані в позааудиторний час.

Модуль так само оснащений різним дидактичним матеріалом для мотивації.

Складова педагогічного керівництва роботою студентів пов'язана з організацією форм співпраці, яка стимулює їх самостійність і творчу

активність. Використовуються різні активні та інтерактивні форми взаємодії зі студентами.

Таким чином, орієнтування вищої освіти на компетентнісну модель підготовки студентів визначена якісними перетвореннями характеру, а так само змісту праці, що ініціює модифікації ролі самостійної роботи в процесі навчання студентів з метою забезпечити професійне мислення, мобільність майбутніх фахівців. Її слід розглядати як внутрішньо вмотивовану діяльність, виконання якої вимагає від студентів високого рівня самодисципліни, самосвідомості, відповідальності і приносить задоволення як процес самопізнання і самовдосконалення, що сприяє планомірному переходу від навчання до професійної діяльності.

2.4. Перевірка ефективності впровадження моделі організації самостійної роботи студентів у процесі вивчення фундаментальних загальнотехнічних дисциплін

Системоутворюючим фактором організації самостійної роботи в процесі вивчення фундаментальних загальнотехнічних дисциплін є взаємодія викладача і студента, їх співпраця, без якого не може бути досягнутий кінцевий результат.

Розробка системи організації самостійної роботи в процесі вивчення фундаментальних загальнотехнічних дисциплін була заснована на пріоритетних педагогічних підходах: системному, особистісно-діяльній, інформаційному.

Орієнтуючись на вимоги Державного стандарту вищої освіти України, система організації самостійної роботи в процесі вивчення фундаментальних загальнотехнічних дисциплін передбачає підвищення рівня підготовки та складена на основі принципів гуманізації, фундаменталізації, індивідуалізації, диференціації, інтеграції, технологізації, інформатизації, комп'ютеризації. В системі організації самостійної роботи в процесі вивчення

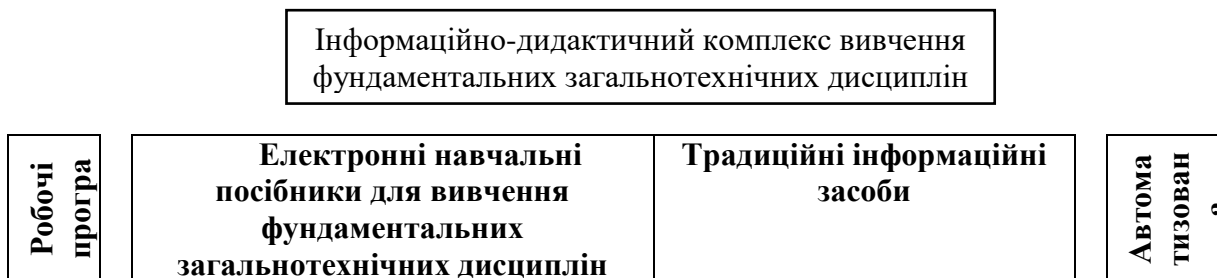
фундаментальних загальнотехнічних дисциплін рішення завдань спрямовані на вироблення умінь і навичок і засвоєння знань з навчальних дисциплін загальнотехнічного спрямування. Підбір завдань для самостійних робіт ми здійснювали спираючись на роботи Т.С. Жданової, В.А. Гервера, А.Г. Головенко та ін.

У змодельованій системі самостійної роботи в процесі вивчення фундаментальних загальнотехнічних дисциплін вирішується завдання формування пізнавальної самостійності студентів. Ми розглядали два компонента в складі пізнавальної самостійності - змістовно-діяльнісний і особистісний, в сукупності їх рівнів і показників.

Показники та рівні ефективності організації самостійної роботи в процесі вивчення фундаментальних загальнотехнічних дисциплін безпосередньо пов'язані з оцінкою продуктів навчальної діяльності та пізнавальної самостійності, що виявляється в них опосередковано.

В системі організації самостійної роботи в процесі вивчення фундаментальних загальнотехнічних дисциплін представлені етапи діяльності самостійної роботи: пропедевтичний, теоретичний, навчально-практичний, звітно-практичний [32, с. 12].

Основним засобом організації самостійної роботи в процесі вивчення фундаментальних загальнотехнічних дисциплін служить інформаційно-дидактичний комплекс (рис. 2).

Кожен елемент інформаційно-дидактичного комплексу є не просто носієм інформації, але і виконує специфічні функції, визначені задумом педагога. Отже, інформаційно-дидактичний комплекс являє собою постійно розвивається базу знань певної предметної області.

Система організації самостійно роботи в процесі вивчення фундаментальних загальнотехнічних дисциплін передбачає самооцінку і оцінку самостійної роботи. Самооцінка дозволяє студенту виробити і отримати оцінку виконаних робіт з використанням електронних тестуючих програм. Вивчення кожної з фундаментальних загальнотехнічних дисциплін закінчується іспитом, який охоплює весь пройдений матеріал і завдання на перевірку навичок вирішення завдань, техніки виконання креслень на папері а також в комп'ютерних графічних системах, виконання творчих проектів та ін.

Система організації самостійної роботи в процесі вивчення фундаментальних загальнотехнічних дисциплін в результаті дозволяє реалізувати такі цілі навчання, як розвиток теоретичного типу мислення, що припускає добре розвинене просторове уявлення, що сприяє підвищенню творчого потенціалу особистості; високого ступеня сформованості якостей для професійної діяльності на основі системної сукупності набутих навичок; формування умінь самостійно здобувати нові знання та приймати відповідальні рішення.

Розроблена система була експериментально апробована і впроваджена на базі кафедри технологічного, професійної освіти та загальнотехнічних дисциплін Ізмаїльського державного гуманітарного університету. На етапі формуючого експерименту ставилися і вирішувалися такі завдання дослідження:

- вивчити ефективність навчання (кількісні та якісні показники) за результатами проміжної (на атестаційної тижня) і заключної оцінки результатів навчальної діяльності першокурсників;

- провести навчання викладачів і студентів через серію семінарів і консультацій, допомогти опанувати особливостями роботи з інформаційно-дидактичним комплексом;

- визначити оцінки студентів і викладачів різних аспектів системи організації навчальної діяльності з використанням інформаційно-дидактичного комплексу [34, с. 121].

Педагогічний експеримент по апробації і впровадженню розробленої системи проходив в три етапи: констатуючий, формуючий та контрольний.

Мета констатуючого етапу експерименту полягала у виявленні рівня засвоєння матеріалу студентами першого курсу і рівнів сформованості компонентів пізнавальної самостійності в процесі традиційного вивчення фундаментальних загальнотехнічних дисциплін. У констатуючому експерименті взяли участь 54 досліджуваних з студентських груп спеціальностей факультету управління, адміністрування та інформаційної діяльності Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Всі отримані результати в процесі констатуючого експерименту були віднесені до результатів «контрольної групи».

У формуючому експерименті були реалізовані всі компоненти розробленої системи організації самостійної роботи студентів на основі інформаційно-дидактичного комплексу забезпечення навчальних фундаментальних загальнотехнічних дисциплін. В цьому експерименті взяло участь 50 студентів тих же спеціальностей. Яка Формує експеримент передбачав впровадження в освітній процес комплекту засобів інформаційної підтримки самостійної роботи в процесі вивчення фундаментальних загальнотехнічних дисциплін, і діагностику навчальної діяльності на різних етапах навчання. Контрольний експеримент проводився по закінченню вивчення курсів фундаментальних загальнотехнічних дисциплін.

Для досягнення поставленої мети і вирішення сформульованих завдань нами був підібраний комплекс методик: анкетування, тестування, методика семантичного диференціала, метод репертуарних решіток, метод вивчення

навчальної документації та аналізу продуктів діяльності. Для обробки даних вибиралися відповідні завданням і рівню аналізу даних математико-статистичні методи, а також інструментарій відомих програмних засобів Excel.

Для перевірки результативності експериментального навчання і виявлення рівня засвоєння знань, рівень сформованості умінь і навичок студентів під час самостійної роботи в процесі вивчення фундаментальних загальнотехнічних дисциплін були проаналізовані результати навчальної діяльності студентів.

Збір даних проводився двічі: до початку формуючого експерименту і після його закінчення, як в експериментальній, так і контрольній групах. Попереднє тестування було організовано для контролю однорідності порівнюваних груп за складом, підсумкове тестування - на основі аналізу результатів сесії для виявлення рівня підготовки студентів по курсам даних дисциплін. Отримані дані підкріплювалися результатами спостережень, бесід з викладачами і студентами, результатами експертної оцінки і ін.

Відсутність розбіжності між порівнюваними експериментальної і контрольної групами ($p > 0,05$) вказувало на їх еквівалентність за складом на етапі початку формуючого експерименту. На малюнку 3 представлено розподіл показників якості знань студентів в результаті вивчення фундаментальних загальнотехнічних дисциплін.

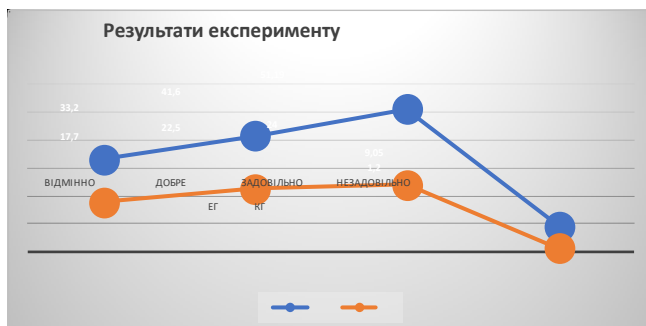

Рис. 3. Розподіл показників якості знань студентів з фундаментальних загальнотехнічних дисциплін в порівнюваних групах

Аналіз результатів підсумкового тестування по закінченні формуючого експерименту показав, що студенти з експериментальної групи продемонстрували достовірно вищий рівень успішності, ніж з контрольної ($p < 0,05$).

Нами були вивчені завдання, виконані студентами з різних курсів фундаментальних загальнотехнічних дисциплін. Дані представлені в таблиці 1.

Таблиця 1.

Статистичні показники оцінки якості самостійної роботи студентів при вивченні фундаментальних загальнотехнічних дисциплін, %

Критерії оцінки	Рівень	Показник	Розподіл показників оцінки самостійної роботи	
			ЕГ	КГ
Об'сяг виконаної роботи	1	Обсяг виконаних самостійних робіт становить 50% -74%	8	42,52
	2	Обсяг виконаних самостійних робіт становить 75% -89%	57,2	47,64
	3	Обсяг виконаних самостійних робіт становить 90% -100%	34,8	9,84
Характер самостійної діяльності	1	Репродуктивний	2,8	59,1
	2	Репродуктивно-пошуковий	55,6	33,44
	3	Репродуктивний, Репродуктивно-пошуковий, Творчий	41,6	7,46

Результати порівняльного аналізу, свідчать, що самостійна робота студентів в експериментальній групі за відведений час була виконана в більшому обсязі, ніж у контрольній ($p < 0,01$), при цьому спостерігається значна відмінність на першому рівні (експериментальна - 8%, контрольна - 42,52%) і на третьому рівні (експериментальна - 34,8%, контрольна - 9,84%). При цьому самостійна діяльність студентів з експериментальної групи достовірно частіше ($p < 0,001$) носила репродуктивно-пошуковий (55,6%) і творчий (41,6%) характер, що відноситься до третього і другого рівня, а контрольної - репродуктивний, що характеризує перший рівень пізнавальної самостійності (59,1%).

Далі були проаналізовані результати семестрової діяльності студентів. У студентів з експериментальної групи, в порівнянні з контрольною, повнота

і обсяг виконання практичних робіт з усіх дисциплін-модулів сприяли більш високому рівню формування знань, умінь, навичок.

Для вивчення ефективності організації самостійної роботи в процесі вивчення фундаментальних загальнотехнічних дисциплін в контексті розвитку особистісного компонента пізнавальної самостійності (таблиця 2) нами були виділені два критерії: критерій готовності до вольових зусиль і критерій усвідомлення мотивів самостійної діяльності. Для виявлення рівня готовності студентів до вольових дій і ступеня усвідомлення мотивів навчальної діяльності ми застосовували метод стандартизованого спостереження. Спостереження за поведінкою студентів здійснювалося систематично протягом перших і останніх трьох занять. Для надійності одержуваних оцінок спостереження викладача дублювалися самоспостереженні студентів. Довірча оцінка при зіставленні експериментальної і контрольної груп на етапі початку експерименту вказала на відсутність між ними значущих відмінностей ($p > 0,05$), на підсумковому етапі виявила між ними істотні розбіжності ($p < 0,01$).

Таблиця 2.

Статистичні показники оцінки якості самостійної роботи студентів при вивченні фундаментальних загальнотехнічних дисциплін (особистісний компонент пізнавальної самостійності), підсумковий зріз

Критерії оцінки	Рівень	Показник	Розподіл показників (%)	
			ЕГ	КГ
Готовність до вольових зусиль	1	Вольові зусилля студента проявляються слабо	5,6	22,05
	2	Вольові зусилля студента проявляються	62,4	73,23
	3	Вольові зусилля студента проявляються сильно	32	4,72
Усвідомлення мотивів навчальної діяльності	1	Мотиви відсутні	10	25,2
	2	Мотиви нечітко усвідомлені	52,4	57,87
	3	Мотиви достатні, обгрунтовані	37,6	16,93

Дані, отримані в експериментальній групі, свідчать, що у більшості студентів готовність до вольовим зусиллям проявляється на другому (62,4%) і третьому рівнях (32%), на відміну від контрольної групи, де вона проявляється на другому (73,23%) і першому (22,05%) рівнях. Розвиток вольових якостей особистості студентів з експериментальної групи свідчить про підвищення у них здатності до самоорганізації і під час самостійної роботи.

Порівняльний аналіз розподілів за другим критерієм показав, що усвідомлення мотивів навчальної діяльності у студентів експериментальної групи в найбільшій мірі проявляються на другому (52,4%) і третьому (37,6%) рівнях, тоді як в контрольній - на другому (57,87 %) і першому (25,2%) рівнях. Підвищення ступеня усвідомленості мотивів навчальної діяльності в експериментальній групі виступає ще одним показником розвитку пізнавальної самостійності студентів, що свідчить про ефективність організації самостійної роботи в процесі вивчення фундаментальних загальнотехнічних дисциплін.

Таким чином, ефективність самостійної роботи студентів Ізмаїльського державного гуманітарного університету при впровадженні системи організації самостійної роботи в процесі вивчення фундаментальних загальнотехнічних дисциплін на основі інформаційно-дидактичного комплексу підтверджена основними показниками, що відображають задоволеність студентів організацією самостійної роботи; мотивованим, позитивним ставленням студентів до самопідготовки; зацікавленістю процесом виконання і змістом завдань; стабільно високими результатами виконання студентами семестрових завдань і, в цілому, високим рівнем якості знань студентів.

ВИСНОВКИ

Поняття фундаментальної загальтехнічної підготовки студентів професійного навчання в сучасному вузі означає, по-перше, сукупність методологічних, системоутворюючих фундаментальних загальнотехнічних знань, по-друге - базовий, «наскрізний» характер фундаментальних загальнотехнічних знань, що означає максимальне їх використання при вивченні ряду інших дисциплін [4, с. 12].

Якість фундаментальної загальтехнічної підготовки студентів сьогодні в центрі уваги вузівської громадськості. І все ж, як відзначають викладачі, якість знань по вище згаданим дисциплінам випускників багатьох вузів, на жаль, залишає бажати кращого. Мета навчання фундаментальних загальнотехнічних дисциплін студентів за напрямом підготовки «Середня освіта: трудове навчання і технології» в сучасному вузі полягає в тому, щоб вони, по-перше, отримали фундаментальну загальнотехнічну підготовку відповідно до вузівської програми, а також оволоділи технічною культурою, а, по-друге - набули навичок техніко-технологічного моделювання в області майбутньої професійної діяльності. Таким чином, поняття загальтехнічної підготовки розширюється, включаючи і фундаментальну загальнотехнічну підготовку, і навички застосування знань на практиці.

Від якості загальтехнічної підготовки в значній мірі залежить рівень компетентності майбутнього фахівця - педагога трудового навчання і технологій. В даному дослідженні зроблена спроба встановити взаємозв'язок між фундаменталізацією освіти і компетентнісний підходом у навчанні.

Загальтехнічна підготовка є невід'ємною і дуже важливою складовою частиною компетентності фахівця, так як дисципліни цього циклу є профілюючими для цього напрямку підготовки. Таким чином, можливість наповнення навчально-пізнавальної діяльності студента особистісним змістом і підвищення якості фундаментальної загальтехнічної підготовки

полягає в тому, щоб надати змісту навчання професійну спрямованість [4, с. 16].

Професійна спрямованість навчання передбачає вже на 1-му курсі занурення студента в контекст майбутньої професійної діяльності, що, по-перше, означає включення в зміст навчання професійно значущих знань, що показують зв'язок загальнотехнічних понять з майбутньою професією і через неї наповнюють вивчення даних дисциплін особистісним змістом; по-друге, має на увазі організацію квазіпрофесійної діяльності студента (навчально-пізнавальної діяльності, що моделює техніко-технологічний аспект його майбутньої роботи).

Узагальнюючи основні результати теоретичної та експериментальної частин магістерського дослідження «Методологія самостійної роботи при вивченні фундаментальних загальнотехнічних дисциплін», ми прийшли до наступних висновків:

1. Сучасні умови розвитку суспільства ставлять перед системою вищої освіти України нові пріоритети і завдання. Самостійна робота здобувачів вищої освіти є одним з головних резервів підвищення якості навчання і підготовки майбутніх фахівців, оскільки при кредитній технології навчання вона становить дві третини частини від загальної трудомісткості вивчається курсу. У зв'язку з цим в умовах впровадження кредитної технології навчання проблема правильної і ефективної організації самостійної роботи студентів вельми актуальна.

2. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури уточнена сутнісна характеристика самостійної роботи студентів в процесі вивчення фундаментальних загальнотехнічних дисциплін. Вона описується як вид навчальної діяльності, що передбачає спеціальну організацію і управління на основі інформаційно-дидактичного комплексу дисциплін, спрямованого на самостійне виконання дидактичної задачі, формування інтересу до пізнавальної діяльності та інтенсифікацію пізнавальної діяльності учнів.

3. Теоретично розроблено й обґрунтовано модель системи організації самостійної роботи студентів в процесі вивчення фундаментальних загальнотехнічних дисциплін на основі інформаційно-дидактичного комплексу. Розроблена система включає в себе мету, підходи, принципи, методи, компоненти, які взаємодіють суб'єкти і результат самостійної роботи студентів. В ході експериментальної перевірки обґрунтована і підтверджена ефективність цієї системи.

4. Визначено структуру та зміст інформаційно-дидактичного комплексу вивчення фундаментальних загальнотехнічних дисциплін і можливості його використання для організації самостійної роботи студентів.

5. Ефективність самостійної роботи студентів Ізмаїльського державного гуманітарного університету при впровадженні системи організації самостійної роботи студентів в процесі вивчення фундаментальних загальнотехнічних дисциплін на основі інформаційно-дидактичного комплексу підтверджена основними показниками, що відображають задоволеність студентів організацією роботи; мотивованим, позитивним ставленням студентів до самопідготовки; зацікавленістю процесом виконання і змістом завдань; стабільно високими результатами виконання студентами семестрових завдань і, в цілому, високим рівнем якості знань студентів.

Аналіз переліку самостійних робіт, виконаних протягом семестру показав, що у студентів з експериментальної групи, в порівнянні з контрольною, більший обсяг виконання практичних робіт з усіх дисциплін-модулів.

Теоретичні та методичні положення, висновки дослідження були використані в процесі підготовки і проведення позааудиторних навчальних занять по самостійній роботі, що дозволяє прогнозувати подальше практичне застосування матеріалів дослідження в практиці організації самостійної роботи студентів.

Таким чином, отримані результати дослідження свідчать про ефективність впровадження системи організації самостійної роботи студентів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бебутова Н. Н., Раупова Н. Д. Организация и проведение самостоятельной работы студентов // Молодой ученый. — 2015. — №9. — С. 1029-1032.
2. Богоявленская, А. Е. Педагогическое руководство самостоятельной работой и развитием познавательной самостоятельности студентов [Текст]: уч. пос. / А. Е. Богоявленская. — Тверь: Твер. гос. ун-т, 2002. — 106 с.
3. Граф, В. Основы самоорганизации учебной деятельности и самостоятельная работа студентов [Текст]: уч.-мет. пос. / В. Граф, И. И. Ильясов, В. Я. Ляудис. — М.: Изд-во Моск. ун-та, 1981. — 80 с.
4. Дроздова І. П. Університетська освіта: навч. посібник / І. П. Дроздова. — Харків, 2013. — 212 с.
5. Есипов Б.П. Самостоятельная работа учащихся на уроках. — М.: Учпедгиз, 1961.- 239 с.
6. Жуков, А. Е. Организация самостоятельной работы студентов в высшей школе. Дидактические средства, технологии, программы: монография [Текст] / А. Е. Жуков, А. В. Симоненко. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2004. — 220 с.
7. Зимняя, И. А. Педагогическая психология [Текст]: учебник / И. А. Зимняя. — М. : Университетская книга, Логос, 2007. — 384 с.
8. Змиевская, Н. П. Контроль и самоконтроль в системе упражнений по обучению научному стилю речи иностранных студентов на начальном этапе [Текст] / Н. П. Змиевская, О. Г. Мирошникова // МОВА. — 2008. — № 13. — С. 144–146.
9. Ильин, Е. П. Мотивация и мотивы [Текст] / Е. П. Ильин. — СПб: Питер, 2000. — 512 с.

10. Иващик, Е. А. Самостоятельная внеурочная учебная работа учащихся как средство совершенствования учебно-воспитательного процесса по иностранному языку в средней школе (нем. яз. 7 кл.) [Текст]: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Е. А. Иващик. – Моск. гос. пед. ин-т им. В. И. Ленина. – М., 1989. – 16 с.

11. Капаева, А. Е. О формировании готовности учащихся к самообучению иностранным языкам [Текст] / А. Е. Капаева // Иностранные языки в школе. – 2001. – № 3. – С. 12–17.

12. Коджаспирова, Г. М. Педагогика в схемах, таблицах и опорных конспектах [Текст] / Г. М. Коджаспирова. – М.: Айрис-пресс, 2007. – 256 с.

13. Кочан І. М. Словник-довідник із методики викладання української мови / І. М. Кочан, Н. М. Захлюпана. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім.Івана Франка, 2005. – 306 с.

14. Листенгартен, В. С. Самостоятельная деятельность студентов: пособие для преподавателей вузов [Текст] / В. С. Листенгартен, С. М. Годник. – Воронеж: Изд-во Воронеж. ун-та, 1996. – 96 с.

15. Малихін О. В. Організація самостійної навчальної діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів: теоретико-методологічний аспект: монографія / О. В. Малихін. – Кривий Ріг: Видавничий дім, 2009. – 307 с.

16. Махмутов М.И. Современный урок: Вопросы теории. – М.: Педагогика, 1981.- с.191.

17. Методика викладання у вищій школі: навч. посібник / О. В. Малихін, І. Г. Павленко, О. О. Лаврентьева, Г. І. Матукова. – К.: КНТ, 2014. – 262 с.

18. Методика навчання української мови в ДВНЗ та середніх освітніх закладах. Кредитно-модульний курс: навч.- метод. посібник / За ред. О. І. Потапенка. – К.: Міленіум, 2006. – 332 с.

19. Мильруд, Р. П. Самостоятельная работа как средство повышения обучаемости школьников [Текст] / Р. П. Мильруд // Вопросы

интенсификации обучения иностранным языкам в школе. Самостоятельная работа школьников по иностранному языку. – 1987. – Вып. 4. – С. 6–19.

20. Миньяр-Белоручев, Р. К. Методический словарь: Толковый словарь терминов методики обучения языку [Текст] / Р. К. Миньяр-Белоручев. – М.: Стелла, 1996. – 143 с.

21. Нагаєв В. М. Методика викладання у вищій школі: навч. посібник / В. М. Нагаєв. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 232 с.

22. Оконь В. Введение в общую дидактику. – М.: Высшая школа, 1990. – 189 с.

23. Організація самостійної роботи студентів з педагогіки : посіб. / за заг. ред. В. І. Євдокимов, Т. П. Агапова, І. В. Гавриш, В. В. Луценко. Хрків : ХДПУ ім. Г. Сковороди, 2000. - 160 с.

24. Організація самостійної роботи студентів / за заг. ред. В. М. Король, В. П. Мусієнко, Н. Т. Токової. Черкаси : Вид-во ЧДУ, 2003. - 216 с.

25. Паршакова О. Д. Проблеми організації та контролю самостійної роботи студентів у світлі Болонського освітнього процесу. Вища освіта України. 2010. № 2. С. 36–43.

26. Педагогіка вищої школи: навч. посібник / Т. І. Туркот. – К.: Кондор, 2011. – 628 с.

27. Підкасистий І. Ф. Педагогічні технології : навч. посіб. Харків : Колегіум, 2006. 224 с.

28. Пидкасистый П. И. Самостоятельная познавательная деятельность школьников в обучении : Теоретико-экспериментальное исследование. Москва : Педагогика, 1990. 240 с.

29. Пидкасистый П.И. Самостоятельная познавательная деятельность школьников в обучении / П.И. Пидкасистый. – М.: Просвещение, 2002.- 240 с.

30. Симоненко Т. В. Теорія і практика формування професійної мовнокомунікативної компетенції студентів філологічних факультетів: монографія / Т. В.Симоненко. – Черкаси, 2006. – 328 с.

31. Словник-довідник з української лінгводидактики: навч. посібник / За ред. М. І. Пентилюк. – К.: Ленвіт, 2015. – 320 с.
32. Солдатенко М. М. Теорія і практика самостійної пізнавальної діяльності : монографія. Київ : НПУ ім. М. Драгоманова, 2006. -199 с.
33. Соловова, Е. Н. Автономия учащихся как основа развития современного непрерывного образования личности [Текст] / Е. Н. Соловова // Иностранные языки в школе. – 2004. – № 3. – С. 41–44.
34. Умрик М. А. Організація самостійної роботи майбутніх учителів інформатики в умовах дистанційного навчання інформатичних дисциплін : дис. ... канд. педагог. наук : 13.00.02. Київ, 2009. - 192 с.
35. Фишман С. В., Козару Т. В. Особенности организации самостоятельной работы и контроля учебных достижений бакалавров педагогического образования в процессе изучения общетехнических дисциплин // Научно-методический электронный журнал «Концепт». – 2017. – Т. 27. – С. 92–100.
36. Цюприк А. Я. Організація самостійної роботи студентів технічного коледжу у процесі навчання суспільних дисциплін : дис. ... канд. педагог. наук : 13.00.04. Київ, 2005. - 241 с.
37. Шайдур І. А. Організація самостійної роботи студентів педагогічних університетів на основі індивідуально орієнтованого підходу : дис. ... канд. педагог. наук : 13.00.04. Київ, 2003. - 239 с.
38. Щербакова Е. В. Самостоятельная работа студентов как важнейшая составляющая организации учебного процесса в вузе // Молодой ученый. — 2010. — №8. Т. 2. — С. 188-190.
39. Dickinson, L. Self-instruction in Language Learning [Text] / L. Dickinson. – Cambridge: Cambridge University Press, 1987. – 200 p.
40. Holec, H. L'apprentissage auto-dirigé: une autre offre de formation [Text] / H. Holec // Le français dans le monde. Recherches et applications. Apprentissage et usage des langues dans le cadre européen. Juillet, 1998. – P. 213–256.